

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

До захисту допустити: в.о.
завідувача кафедри

Олена БЛАШКОВА

«24» листопада 2025 р.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ
УСПІХУ У СТУДЕНТІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ**

Кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми

«Практична психологія»

Коротенко Катерини Леонідівни

Науковий керівник:

Крутій К.Л., докт. пед. наук, професор

Рецензент:

Томчук Михайло, доктор

психологічних наук, професор кафедри
психології

КЗВО «Вінницька академія безперервно
освіти»

)
Кваліфікаційна робота
захищена з оцінкою
«90/А/відмінно»

Секретар

ЕК Ольга РЕБРО

«24» грудня 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ У СТУДЕНТІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ.....	
1.1. Визначення феномену мотивації досягнення успіху в наукових дослідженнях.....	
1.2. Проблема формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти.....	
Висновки до розділу 1.	
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПСИХОЛОГІЯ».....	
2.1. Процедура дослідження мотивації досягнення успіху у студентів спеціальності «Психологія».....	
2.2. Аналіз результатів дослідження особливостей мотивації досягнення успіху у студентів спеціальності «Психологія».....	
Висновки до розділу 2.	
РОЗДІЛ 3. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПСИХОЛОГІЯ» У ПЕРІОД ВОЄННОГО ЧАСУ.....	
3.1. Програма формування мотивації досягнення успіху у студентів спеціальності «Психологія» у період воєнного часу.....	
3.2. Аналіз результатів упровадження програми формування мотивації досягнення успіху у майбутніх психологів у період воєнного часу.....	
Висновки до розділу 3.	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	

Додаток А. Діагностичний інструментарій з проблеми дослідження сформованості мотивації досягнення успіху у студентів.....	
Додаток Б. Первинні результати дослідження.....	
Додаток В. Тези щорічної науково-практичної конференції НУ «Запорізька політехніка» «Тиждень науки – 2025».....	
Додаток Г. Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Програмадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення» (Маріупольській державний університет).....	

ВСТУП

В умовах російсько-української війни система вищої освіти зазнає глибинних трансформацій. Зміна форматів навчання, втрата стабільності, психологічні травми, вимушене переміщення студентів і викладачів, постійна загроза життю – усе це суттєво впливає на освітній процес та призводить до необхідності пошуку нових ефективних механізмів професійної підготовки здобувачів освіти.

Сучасний заклад вищої освіти має враховувати реалії сьогодення, а це можливо лише за наявності амбітних, енергійних та вмотивованих на навчання студентів, які розуміють цінності освіти, усвідомлюють свою роль у процесі відновлення держави, мають готовність до змін й бажання впливати на майбутнє країни, та прогресивних й фахових викладачів і науковців, які підтримують студентські ініціативи та допомагають здобувачам освіти успішно опановувати академічні знання і практичні навички.

Науковці та практики підкреслюють, що процес підготовки майбутніх фахівців має базуватися не лише на засвоєнні теоретичних знань. Він потребує створення сприятливих умов для розвитку професійних навичок та формування особистісної зрілості у здобувачів освіти, відповідальності й внутрішньої мотивації до самореалізації. Особливу увагу в цьому контексті варто приділяти розвитку мотивації досягнення успіху – важливої складової професійного становлення особистості, яка сприяє активному засвоєнню знань, наполегливості, самодисципліні та прагненню до результату.

Розуміння цінності освіти, усвідомлення своєї ролі у відновленні держави та формування стратегії особистого успіху – усе це стає основою для збереження внутрішньої цілісності та активної життєвої позиції студентів. У реаліях сьогодення формування стійкої мотивації до особистісного та професійного розвитку набуває особливого значення, адже саме сучасні студенти – це майбутні спеціалісти, які відіграватимуть ключову роль у відбудові та модернізації країни.

Дослідження особливостей формування мотивації досягнення успіху в таких умовах дає можливість не лише поглибити теоретичне розуміння процесів, що відбуваються з особистістю в кризових ситуаціях, але й розробити практичні рекомендації для підтримки студентів. Це дозволить створити ефективне освітнє середовище, яке сприятиме не лише здобуттю знань та компетентностей, а й формуванню волевих якостей, цілеспрямованості та стійкості, що є необхідним для їхньої успішної реалізації в майбутньому.

Мотивація як важливий психічний феномен регулятивної сфери особистості розглядалась у багатьох напрямках психології. Проблемі мотивів та мотивації присвячено дослідження як вітчизняних (О. Васюк, О. Гапончук, С. Занюк, А. Колчигіна, О. Піменова та ін.), так і закордонних авторів (Дж. Аткинсон, В. Вілюнас, М. Магомед-Емінов, Д. Мак-Клелланд, Х. Хекхаузента та ін.). У контексті мотиваційної сфери досліджувались як внутрішні джерела активності людини, природа мотиву та мотивації, так і різновиди мотиваційних утворень, онтогенетичні аспекти мотиваційної сфери особистості, мотивація у теоріях спілкування, мотиви просоціальної та девіантної поведінки людини, мотивація навчальної і професійної діяльності особистості. Так, проблему мотивації, зокрема мотивацію досягнення, висвітлено у дослідженнях Х. Хекхаузена. Автор вважає, що мотивація досягнення є динамічною системою, яка залежить від співвідношення двох компонентів – прагнення до успіху і страху перед невдачею, та передбачає свідоме прагнення людини до успіху та/ або до високих результатів у важливих для неї видах діяльності [Х. Хекхаузен].

Поняття «мотивація» є міждисциплінарною дефініцією, яка представляє інтерес для психології, педагогіки, економіки та менеджменту, психофізіології тощо. З психологічної точки зору мотивацію можна розглядати як систему чинників, які обумовлюють та спрямовують поведінку людини (потреби, мотиви, наміри, цілі, переконання, установки, інтереси, ідеали тощо) [].

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження свідчить про те, що успіх людини в будь-якій діяльності залежить не лише від її здібностей та умов довкілля, але й від прагнення досягти поставленої мети, а також від цілеспрямованої та наполегливої праці задля досягнення результату, тобто від рівня мотивації. Намір досягти високих результатів і успіху у своїй справі свідчить про високу мотивацію особистості до досягнень.

У сучасних дослідженнях і публікаціях значна увага приділяється висвітленню проблематики формування мотивації досягнення успіху у студентів. Так, мотивацію студентів під час організації освітнього процесу в умовах воєнного стану досліджували О. Гапончук, О. Піменова. Авторки визначають чинники, що впливають на розвиток мотивації студентів до навчання, а саме: особистісні якості студента; зміст освітньої програми; практична спрямованість навчання; професійна майстерність викладача; соціальне оточення; матеріально-технічне забезпечення навчального закладу; висока вимогливість студентів до своїх досягнень та загальна атмосфера у групі; система заохочення та стимулювання в закладі освіти []. Зазначають, що воєнний стан в Україні впливає на зниження бажання до активної участі в освітньому процесі, та підкреслюють необхідність подальшого ґрунтовного аналізу мотиваційної сфери студентської молоді, чинників і механізмів формування їхньої позитивної навчальної мотивації [].

На основі теоретико-методологічного аналізу досліджень та публікацій в галузі психології О. Зайцева пропонує модель розвитку мотиваційних чинників метакогнітивної активності студентів закладів вищої освіти, яка побудована на основі двох компонентів: загальні мотиви (мотив влади, мотиви досягнення успіху, мотиви афіліації, академічні мотиви) та спеціальні (професійні) мотиви. Професійні мотиви авторка розглядає у часовій перспективі та відносить до них мотиви обрання професії, мотиви навчання в закладі вищої освіти та мотиви професійної діяльності [].

У наукових дослідженнях мотив зазвичай визначається як спонукальний чинник у формуванні мотивації досягнення успіху (Н. Neckhausen,

D. McClelland), проте, не існує єдиної загальноприйнятої класифікації з визначенням мотивів []. Так, Ю. Вінтюк на основі аналізу переваг та недоліків, труднощів створення чинних класифікацій мотивів запропонував власний підхід та зробив спробу його реалізації. Його класифікація детально описує основні види мотивів та відображує їх співвідношення. Автор також наголошує на важливості подальших ґрунтовних досліджень пов'язаних з цією проблематикою [].

Проблемам дослідження формування мотивації досягнення успіху присвячено низку робіт сучасних українських науковців, що охоплюють таку проблематику: диференціації понять «мотив» та «мотивація» (О. Гапончук, А. Колчигіна, О. Піменова); з'ясування методів та прийомів формування мотивації до професійної діяльності у майбутніх педагогів (О. Браславська, О. Проценко); визначення змісту дефініцій «мотивація досягнення успіху» та «уникнення невдач» у студентів (Л. Мухіна); формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти та її роль у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів-бакалаврів (О. Попова); педагогічні умови формування у студентів вищих технічних закладів освіти спрямованості на успішну професійну діяльність (Л. Грень); визначення особливостей мотивації досягнень та мотивації уникнення невдач у майбутніх психологів I та IV курсів (О. Дніпрова) [].

У наукових розвідках Ф. Подшивайлова висвітлюються теоретико-методологічні засади визначення поняття мотиваційної сфери особистості []; результати лонгітюдного дослідження щодо динаміки емоційної спрямованості як показника мотиваційної сфери майбутніх психологів [], ціннісних орієнтацій як складової мотиваційної сфери особистості студента [], рівня мотивації уникнення невдач студентами-психологами упродовж навчання []; особливості мотиваційної сфери студентів, схильних до пропусків занять; проблематика запобігання формуванню навченої безпорадності як чинника пропусків занять студентами []; питання розвитку

лідерських якостей та відповідальності студентів у межах малої соціальної групи [].

Отже, формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти обумовлено комплексом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які взаємопов'язані між собою та посилюють або, навпаки, послаблюють мотиваційний потенціал особистості студента. Врахування зазначених чинників є необхідною умовою ефективної організації освітнього процесу у межах професійної підготовки майбутніх фахівців.

На основі теоретичного аналізу наукових джерел та публікацій можна констатувати, що на сучасному етапі досліджуються різні аспекти проблеми формування мотивації досягнення у студентів, проте вони не вичерпують актуальних завдань освіти та потребують подальшої розробки. Дослідження особливостей формування мотивації досягнення успіху у студентів в умовах воєнного стану є вкрай актуальним і відповідає не лише сучасним запитам системи освіти, а й стратегічним потребам розвитку України у майбутньому.

Метою роботи є дослідження особливостей мотивації досягнення успіху у студентів спеціальності «Психологія», розробка програми з формування мотивації досягнення успіху у студентів та визначення її ефективності.

Об'єкт дослідження: мотивація досягнення успіхів у студентів закладів вищої освіти.

Предмет дослідження: особливості формування мотивації досягнення успіху у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія» у період воєнного часу.

Завдання:

1. Теоретично дослідити проблему формування мотивації досягнення успіху у студентів.
2. Емпірично дослідити особливості мотивації досягнення успіху у студентів спеціальності «Психологія» у період воєнного часу.

3. Розробити програму формування мотивації досягнення успіху у майбутніх психологів та здійснити експериментальну перевірку її ефективності.

Методи дослідження:

- теоретичні – аналіз наукової літератури з проблеми дослідження;
- емпіричні – експеримент (констатувальний та контрольний етапи – методика вивчення мотивації навчання у ЗВО (Т. Ільїної); методика дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК) на основі шкали Дж. Роттера (Є. Бажин, Є. Голкіна, А. Еткінд); методика Т. Елерса «Діагностика мотивації до успіху»; формувальний (авторська програма «Формування мотивації досягнення успіху у студентів»);
- математична обробка результатів дослідження.

Результати дослідження мають практичну значущість та можуть використовуватися при організації освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Результати дослідження було оприлюднено на Міжнародних та Всеукраїнських конференціях і висвітлено в таких публікаціях:

1. Коротенко К. Л. Проблема формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти у сучасних реаліях. Програмадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 24 квітня 2025 року / за заг. ред. О. А. Голюк. Маріуполь: МДУ, 2025. С. 107-109.

2. Коротенко К. Л., Крутій К. Л. Формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти: ключові чинники. *Тиждень науки-2025. Факультет соціальних наук. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 14–18 квітня 2025 р.* [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2025. С. 57-59.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ У СТУДЕНТІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

1.1. Визначення феномену мотивації досягнення успіху в наукових дослідженнях

Тривалий час дослідження вітчизняних авторів щодо мотиваційної сфери особистості розглядались у межах діяльнісного підходу та, навіть, базувались на теорії діяльності. Мотиви входили до структури діяльності, нарівні з іншими складовими: потребами, метою, завданнями, діями, результатом.

У психологічних словниках дефініція «мотив» визнається як:

- спонукання до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта; сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта і визначають її спрямованість (мотивація) [Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник.];
- предмет матеріальний або ідеальний, що спонукає і визначає вибір спрямованості діяльності, заради якого вона і здійснюється [Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник.];
- усвідомлювана причина, що лежить в основі вибору дій та вчинків особистості [Психологічний словник /за заг. ред. В.І. Войтка.; Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник.].

Так. В. Войтко, розкриваючи зміст поняття «мотив», звертає увагу на те, що «мотив є важливим компонентом у структурі людської діяльності, без нього неможливо розкрити її психічну природу» [Психологічний словник /за заг. ред. В.І. Войтка.]. Основою мотивів діяльності є різноманітні потреби. За формою відбиття змісту цих потреб як мотиви можуть виступати почуття, уявлення, думки, поняття, ідеї, моральні ідеали, інтереси переживання тощо.

У навчальному посібнику Є. Ілліна «Мотивація і мотиви» детально розглядається структура та функціонування мотиваційної сфери людини [Іллін Є. П. Мотивація і мотиви]. Автор пропонує власну концепцію мотивації, що ґрунтується на синтезі існуючих в психології підходів. Особливу увагу приділено аналізу сутності мотиву, його структурі та різновидам. Також розглядаються закономірності формування мотиваційної сфери в онтогенезі та в різних видах поведінки і діяльності, а також порушення мотивації при патології.

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження дає змогу зробити висновок про те, що наразі не існує єдиної загальноприйнятої класифікації з визначенням мотивів. Ю. Вінтюк вказує на складність створення універсальної та обґрунтованої класифікації мотивів через їх багатогранність, мінливість та взаємозв'язок з індивідуальними особливостями особистості [Вінтюк Ю. Обґрунтована класифікація мотивів: труднощі створення та шляхи їхнього подолання]. Автор підкреслює, що класифікація мотивів має враховувати як змістовні (потреби, цінності), так і процесуальні (спонукання, цілеспрямованість) аспекти мотивації. Пропонує використовувати комплексний підхід, що поєднує різні теорії та концепції мотивації, а також враховувати індивідуальні особливості та контекст діяльності. Наголошує на необхідності базувати класифікацію на чітких теоретичних засадах та емпіричних даних, а не лише на інтуїтивних уявленнях.

Ю. Вінтюк у своїй класифікації подає характеристику основних типів мотивів і демонструє взаємозв'язки між ними. Він розрізняє внутрішньо зумовлені (тобто особистісні) мотиви та зовнішньо зумовлені, що формуються під впливом соціального середовища. Залежно від джерела походження, мотиви поділяються на біологічні та соціальні. Біологічні мотиви пов'язані з базовими, тілесними потребами людини і спрямовані на забезпечення фізіологічного благополуччя. Натомість соціальні мотиви відображають вищі – психологічні та духовні потреби, метою яких є досягнення внутрішнього психологічного комфорту.

Класифікація Ю. Вінтюка є внеском у розробку обґрунтованої класифікації мотивів, яка враховує складність та багатовимірність людської мотивації, що є важливим для практичного застосування в різних сферах, таких як управління, освіта, психологія тощо. Проте автор вважає, що його класифікація не є повною та наголошує на важливості подальших ґрунтовних досліджень пов'язаних з цією проблематикою.

Мотивація досягнення розглядається у тлумачному психологічному словнику як один з різновидів мотивації діяльності, пов'язаний з потребою індивіда досягати успіхів та уникати невдач [Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник.].

С. Занюк визначає мотив досягнення як прагнення досягти високих результатів та майстерності у діяльності, що проявляється у виборі складних завдань та прагненні їх виконати [Занюк С. С. Психологія мотивації: Навчальний посібник.]. Автор підкреслює, що людина з високим рівнем мотивації досягнення, наполегливо працює над реалізацією поставленої мети. Рівень мотивації досягнення визначається: значущістю досягнення успіху, надією на успіх, вірогідністю досягнення успіху (за суб'єктивною оцінкою), суб'єктивними еталонами досягнення.

Проблематика досліджень мотивації досягнення успіху широко висвітлюється у працях закордонних авторів Мотив досягнення успіху як стійка риса особистості вперше був виділений у класифікації Г. Мюррея []. Він описував його як «стійку потребу досягнення результату в роботі», що проявляється у прагненні виконати завдання швидко та якісно, досягти певного рівня у справі, подолати перешкоди та розвинути власні можливості. Ця потреба є генералізованою і проявляється у різних ситуаціях незалежно від конкретного змісту діяльності.

Д. Мак-Клелланд звернув увагу на вплив зовнішніх умов на формування мотивації досягнення []. Автор підкреслював важливу роль батьків у цьому процесі та наголошував на тому, що прагнення до досягнення у представників різних культур залежить від процесів соціалізації та

виховання в даному культурному середовищі. Д. Мак-Клелланд дійшов висновку, що країни, де заохочуються автономія та особистісні досягнення, розвиваються економічно швидше. Формування основних типів поведінки, спрямованої на досягнення успіху, відбувається в ранньому віці – приблизно між 3 і 13 роками – під впливом батьків, особливо матері, та соціального оточення. Зокрема, мотивація, орієнтована на успіх, формується у віці 3–5 років через заохочення похвалою.

Американський учений Д. Аتكінсон одним із перших запропонував загальну теорію мотивації, яка пояснює поведінку людини, спрямовану на досягнення мети [1]. На цьому підґрунті Х. Хекхаузен визначав мотивацію як взаємодію особистісних диспозицій (мотивів) та особливостей ситуації, де мотив досягнення виступає рисою особистості, що забезпечує стійкість діяльності щодо зовнішніх впливів. Він наголошував, що «мотив досягнення – не статична властивість, а динамічна система, що змінюється як у ході природного розвитку, так і цілеспрямовано» [2].

За Х. Хекхаузенем, мотивація досягнення – це прагнення підвищити або зберегти максимально високі здібності людини у діяльності, де застосовні критерії успішності, і де результат залежить від власних можливостей індивіда. Вона орієнтована на конкретний результат – досягнення успіху або уникнення невдачі – і передбачає постійний перегляд цілей [3]. Автор, поряд із іншими дослідниками (Д. Аتكінсон, А. Мехрабіан), виділяє два типи мотивації досягнення: мотивацію досягнення успіху та мотивацію уникнення невдач. Вони розглядаються як взаємовиключні полюси: орієнтація на успіх знижує страх перед невдачею, а орієнтація на уникнення невдачі – послаблює прагнення до успіху [4].

Так, Є. Іллін зазначає, що мотивація досягнення успіху є однією з ключових у структурі мотиваційної сфери особистості [Іллін Є. П. Мотивація і мотиви]. Автор підкреслює важливість цієї мотивації для розвитку професійної діяльності та особистісного зростання. Мотивація досягнення успіху тісно пов'язана з внутрішніми переконаннями особистості, її

самооцінкою та прагненням до самореалізації. Вона стимулює індивіда до подолання труднощів, розвитку навичок та досягнення високих результатів у різних сферах діяльності. ї навчального процесу.

Мотивація досягнення успіху передбачає наявність таких особистісних якостей, як цілеспрямованість, наполегливість, відповідальність, здатність до самоконтролю, рефлексії, висока самооцінка. Водночас слід розрізняти мотивацію досягнення успіху і мотивацію уникнення невдачі. Перша пов'язана з позитивною Я-концепцією та впевненістю у власних силах, друга – з високим рівнем тривожності, страхом перед помилками, орієнтацією на зниження ризику [].

Суттєвим чинником, що впливає на формування мотивації, є соціально-педагогічне середовище, роль якого полягає у створенні умов для розвитку ініціативи, відповідальності, саморефлексії. Викладачі, куратори, психологи повинні цілеспрямовано впроваджувати мотиваційні методики, орієнтовані на підтримку інтересу до навчання, формування цілей і планування особистісного розвитку. Успішне освітнє середовище стимулює розвиток здорової конкуренції, підвищення самооцінки, професійної ідентичності.

Однак, на заваді ефективному формуванню мотивації досягнення успіху стоять низка проблем. До них належать: невизначеність професійного майбутнього, що породжує зневіру у доцільності зусиль; відсутність чіткої життєвої цілі, що позбавляє навчання особистісного сенсу; переважання зовнішньої мотивації (оцінки, престиж, соціальне схвалення) над внутрішньою (саморозвиток, інтерес, ціннісна орієнтація); соціально-психологічні труднощі адаптації до умов закладу вищої освіти, особливо серед студентів молодших курсів; психологічне виснаження, спричинене тривалістю навчання, великими обсягами завдань, нестачею часу та ресурсів; військово-політична нестабільність, що спричиняє тривожність, втрату орієнтирів, деструкцію мотиваційної системи [].

У теоретичному дослідженні О. Артюшенко та Д. Нечипоренко проаналізовано підходи до визначення сутності мотиву як психологічного

явища [Артюшенко О. Ф., Нечипоренко Д. Л. Мотив досягнення та теоретичне обґрунтування його структурних компонентів]. Автори звертають увагу на те, що науковці по-різному трактують природу мотиву, та наголошують на наявності одностайності в його розумінні як рушійної сили, яка зумовлює активність особистості у тій чи іншій діяльності. На основі вивчених теоретичних джерел авторами сформульовано власне розуміння поняття «мотив досягнення» як стійкого прагнення особистості досягти успіху або уникнути невдачі у діяльності, що безпосередньо залежить від рівня її домагань. При цьому автори вважають, що прагнення уникнути невдачі не слід розглядати як прояв слабкої мотивації досягнення, та пропонують підходити та розуміння цього феномену як до наслідку низької самооцінки чи відчуття неповноцінності.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури теоретично обґрунтовано структуру мотиву досягнення. Автори визначають мотив досягнення як складне інтегральне утворення, що включає три основні компоненти: когнітивний компонент, який охоплює знання, уміння та вольові якості; емоційно-ціннісний компонент, що включає самооцінку, інтерес до діяльності та задоволення її результатами; діяльнісно-поведінковий компонент, який проявляється через пізнавальну активність, практичну реалізацію індивідуально-психологічних можливостей та самостійні заняття.

За підсумками проведеного теоретичного дослідження автори наголошують на актуальність подальшого вивчення феномену мотиву досягнення, зокрема у школярів та у здобувачів вищої освіти. Перспективним напрямом дослідження є розробка та апробація методик формування мотиву досягнення, що сприятиме розвитку особистісної активності та навчальної мотивації.

На основі теоретичного аналізу наукових джерел О. Зайцева запропонувала модель розвитку мотиваційних чинників метакогнітивної активності студентів закладів вищої освіти [Зайцева О. О. Змістовна модель мотиваційних чинників розвитку метакогнітивної активності студентів]. Ця

модель ґрунтується на двох основних компонентах, до яких належать загальні та спеціальні (професійні) мотиви. Серед загальних мотивів авторка визначає мотив влади, мотив досягнення успіху, мотиви афіліації, а також академічні мотиви. До спеціальних, або професійних, мотивів відносить ті, які мають часову перспективу розвитку та включають у себе мотиви вибору професії, мотиви здобуття освіти у вищому навчальному закладі та мотиви, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю. Авторкою також запропоновано психодіагностичний інструментарій для емпіричної верифікації змістовної моделі мотиваційних чинників розвитку метакогнітивної активності студентів. Для визначення мотивів досягнення успіху та уникнення невдач авторка пропонує використовувати методики Т. Елерса.

На основі теоретико-методологічного аналізу А. Колчигіна узагальнює сучасні наукові підходи та розглядає мотивацію досягнення як складний психологічний конструкт, що формується під впливом багатьох факторів [Колчигіна А. В. Мотивація досягнення: теоретико-методологічний аналіз]. Авторка аналізує два основні напрямки: зв'язок мотивації досягнення з якістю виконання діяльності та аналіз змінних, які визначають її рівень, стійкість і специфіку. Ці напрямки взаємодоповнюють одне одного і є основою для подальших емпіричних досліджень.

Низка досліджень присвячена питанням мотивації на досягнення успіху та уникнення невдач у фахівців при виконанні професійної діяльності. О. Притула емпірично довів, що соціально-психологічні та мотиваційні складові професійної діяльності кризис-менеджерів визначаються рівнем професіоналізму, розвиненістю власних якостей, кар'єрним ростом, системою професійних мотивів та виплавають на успішність виконання ними посадових обов'язків [Притула О. А. Мотивація на досягнення успіху та мотивація на уникнення невдач як основні мотиви професійної діяльності кризис-менеджерів].

Так, Г. Білінська, спираючись на результати теоретичного аналізу, розглядає мотивацію досягнення як цілісну характеристику спрямованості

студента на досягнення успіху у навчальній діяльності, визначення професійних намірів та життєвих цілей, а також на побудову перспективних планів їх реалізації. На її думку, саме мотивація досягнення успіху виступає важливою умовою професійного становлення і розвитку студента [].

Отже, аналіз наукової літератури засвідчив, що феномен мотивації досягнення успіху посідає важливе місце у системі мотиваційних чинників особистості та розглядається як одна із ключових складових діяльності. Мотиви є центральним компонентом діяльності, які зумовлюють її спрямованість та результативність. Водночас не існує єдиної класифікації мотивів, що пояснюється їх багатовимірністю та індивідуальною зумовленістю.

Дослідники (Г. Мюррей, Д. Мак-Клелланд, Дж. Аткинсон, Х. Хекхаузен, А. Губіна, Г. Білінська) трактують мотивацію досягнення як інтегративну особистісну характеристику, що поєднує прагнення до високих результатів, здатність долати труднощі, орієнтацію на професійне самовизначення та особистісне зростання. У наукових працях підкреслюється необхідність розрізнення двох полюсів мотивації досягнення – орієнтації на успіх і орієнтації на уникнення невдач, які мають різний вплив на навчальну активність та рівень особистісної реалізації.

Науковці наголошують, що мотивація досягнення є складним психологічним конструктом, розвиток якого залежить від багатьох факторів, зокрема соціальних умов, рівня домагань, самооцінки та особистісних якостей. Сучасні моделі (О. Артюшенко, Д. Нечипоренко, О. Зайцева, А. Колчигіна) демонструють прагнення до комплексного розуміння цього явища, акцентуючи на поєднанні загальних і професійних мотивів, а також на зв'язку мотивації досягнення з якістю діяльності та особистісним розвитком.

Отже, мотивація досягнення успіху є інтегративним утворенням, яке не лише визначає ефективність навчальної чи професійної діяльності, але й виступає вагомим чинником особистісного зростання.

1.2. Проблема формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти

Формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти є складним, багатофакторним процесом, що охоплює як індивідуально-психологічні, так і соціально-педагогічні аспекти.

Для студентського віку характерне інтенсивне становлення особистісних якостей, професійного самовизначення та соціалізації. Саме в цей період мотиваційна сфера зазнає істотних трансформацій, набуваючи нових смислів і пріоритетів. Мотивація досягнення успіху стає ключовою умовою самореалізації в освітній та майбутній професійній діяльності. Водночас, сучасні реалії – зокрема війна, нестабільність, інформаційний тиск – можуть істотно ускладнювати процес мотиваційного зростання студентів.

У вітчизняній та зарубіжній психології мотивація досягнення визначається як прагнення індивіда досягати значущих цілей, демонструвати високі результати, реалізовувати свої можливості у певній діяльності (Г. Мюррей, Д. МакКлелланд, Дж. Аткинсон, Л. Божович, О. Мороз, С. Максименко).

На сучасному етапі розвитку вищої освіти в Україні проблема мотивації досягнення успіху та уникнення невдач активно висвітлюються науковцями та практиками у різних напрямках. Низка досліджень присвячена визначенню особливостей та рівня мотивації досягнення та уникнення невдач у студентів, школярів, працівників []. Є наукові розробки що висвітлюють специфіку зв'язку мотивації досягнення з особистісними якостями: досліджується, як ця мотивація корелює з саморегуляцією, самооцінкою, емоційним інтелектом, волею, тривожністю тощо []. Особливості формування мотивації в освітньому середовищі представлені у вигляді аналізу впливу навчальної мотивації, освітніх методик, дистанційного навчання, педагогічного стилю викладання на розвиток мотиваційної сфери []. Досліджуються чинники соціального впливу – батьків, однолітків, викладачів, соціального середовища, культури – на формування установки на досягнення

успіху чи уникнення невдач []. Автори пропонують власні програми тренінгів, коучингові програми та описують психотерапевтичні підходи для стимулювання мотивації до досягнення у людей з переважанням уникнення невдач []. Низка досліджень присвячена проблемам мотивації в кризових умовах: досліджуються особливості прояву мотивації досягнення в умовах війни, переміщення, втрат, освітніх викликів, стресів – актуальний напрям в умовах воєнного стану в Україні [].

Г. Закалик та Г. Легендзевич вважають, що проблема мотивації досягнень, або прагнення до успіху, є важливим фактором, що впливає на досягнення поставлених цілей та загальний успіх студентської молоді [Закалик Г., Легендзевич Г. Мотивація домагань як важлива складова досягнення успіху студентською молоддю]. Вони підкреслюють, що для зрілої особистості мотивація досягнення успіху пов'язана переважно з вищими потребами – самоствердженням, самореалізацією, самоактуалізацією. Зовнішня винагорода (похвала, престиж, матеріальні бонуси) відіграє другорядну роль. Водночас автори звертають увагу на те, що проблема неуспіху і невдачі часто формується ще у дитинстві, зокрема в сімейному вихованні, де акцент робиться лише на перемозі, а не на процесі або праві на помилку. Дослідники підкреслюють важливість формування адекватного розуміння успіху з раннього віку: успіх не є одномоментним і не доступний усім одночасно – це результат поступового, послідовного розвитку. Якщо цього не навчити в дитинстві, людина може залишитися інфантильною, з низькою стресостійкістю та мотиваційною нестабільністю.

Перспективу для подальших досліджень автори визначають як вивчення динаміки уявлень про успіх з віком та дослідження чинників, що впливають на суб'єктивне відчуття успішності в ранньо-юнацькому віці.

Л. Мухіна досліджувала проблему мотивації досягнення успіху та уникнення невдач у середовищі студентів [Мухіна Л. М. Особливості мотивації досягнення успіху та уникнення невдач у студентському колективі]. Вона визначає мотив досягнення успіху як прагнення особистості до

самореалізації, досягнення високих результатів у діяльності та спілкуванні. Натомість вважає, що мотив уникнення невдач пов'язаний із бажанням уникати оцінювання або помилок. Авторка зазначає, що мотивація досягнення успіху позитивно впливає на професійну реалізацію – студенти з такою мотивацією у майбутньому досягають вищих професійних результатів. Така мотивація стимулює активність, формує схильність до постановки складних цілей і наполегливість у їх досягненні. Мотивація уникнення невдач, навпаки, пов'язана з уникненням ризику та помилок, що може стримувати розвиток та гальмує професійне становлення. Серед ключових чинників мотивації досягнення авторка визначає: прагнення до високих результатів, вибір складних завдань, самовдосконалення, відповідальність за результат. Авторка також підкреслює важливість створення освітніх умов, які б сприяли розвитку мотивації до успіху, як основи для професійного зростання студентів.

Серед сучасних досліджень можна визначити низку наукових розвідок, що присвячена з'ясуванню проблеми мотивації здобувачів вищої освіти в умовах повномасштабного вторгнення (О. Піменова, О. Гапончук, В. Хорошун, Н. Губа).

О. Піменова та О. Гапончук підкреслюють, що сучасна ситуація в країні створює серйозні виклики для освітнього процесу та досліджують соціогуманітарні аспекти мотивації, визначають чинники, які на неї впливають [Піменова О. О., Гапончук О. М. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану]. Автори розглядають мотивацію як складну систему цілей, інтересів, потреб і настанов. За підсумками емпіричного дослідження автори визначають основні мотиви навчання, серед яких основними є прагнення стати кваліфікованим фахівцем і досягти матеріальної стабільності, бажання здобувати знання та досягти професійного успіху. Серед факторів, що знижують мотивацію, визначається: якість взаємодії з викладачами, індивідуальні особливості студентів і вплив воєнного стану.

У статті В. Хорошун та Н. Губи висвітлено ключові проблеми, пов'язані зі зниженням навчальної мотивації серед студентської молоді під

впливом зовнішніх стресових чинників [Хорошун В.В., Губа Н.О. Взаємозв'язок рівня тривожності та мотивації навчання студентів під час воєнного стану]. Особливу увагу приділено психологічним чинникам формування тривожності як внутрішньої передумови зниження навчальної мотивації студентів в умовах воєнного часу. Авторками емпірично доведено наявність зв'язку між рівнем ситуативної тривожності та мотивацією здобувачів вищої освіти до навчання, а саме: високий рівень тривожності зумовлює зниження навчальної мотивації.

У наукових статтях, що присвячені професійному становленню здобувачів освіти медичних спеціальностей, мотивація досягнення розглядається як важливий чинник цього процесу [Венгер О. П., Гусєва Т. П., Мисула Ю. І., Сас Л. М., Смашна О. Є., Білоус В. С., Люта О. О., Несторович Я. М. Мотивація досягнення як важливий чинник успішного професійного становлення студентів-медиків]. За результатами дослідження автори звертають увагу, що впродовж навчання у вищому закладі освіти відбувається поступове зростання рівня мотивації досягнення успіху. У студентів четвертого курсу спостерігається більш виражена сформованість внутрішніх мотивів, що сприяють цілеспрямованому та ефективному засвоєнню фахових знань. Порівняно зі студентами другого курсу, у них проявляється вища відповідальність за результати навчання та більш чітке усвідомлення значущості майбутньої професії. Отже, динаміка розвитку мотивації досягнення успіху демонструє позитивну тенденцію, що свідчить про поступове професійне становлення студентів-медиків та їхню зростаючу зацікавленість в особистісних та професійних досягненнях. ного й професійного успіху.

Л. Беш, Б. Дмитришин та О. Беш досліджували проблему мотивації до навчання студентів медичних спеціальностей [Беш Л. В., Дмитришин Б. Я., Беш О. М. та ін. Сучасні можливості підвищення мотивації студентів до навчання]. Авторами встановлено, що в основі мотивації лежить поєднання внутрішніх і зовнішніх мотивів, переважають внутрішні (прагнення

допомагати, турбота про здоров'я). Виокремлено три типи мотиваційних профілів: високий (гармонійна мотивація), середній (вибіркове ставлення до предметів) і низький (байдужість, слабка пізнавальна активність). Окреслено основні причини зниження мотивації: слабка загальна підготовка, високі вимоги у ЗВО, значна частка самостійної роботи, соціально-економічні чинники (низька оплата праці майбутніх лікарів). Визначено ефективні методи підвищення мотивації: активізація пізнавального інтересу (інтерактивні методи, проєктна робота, рольові ігри), стимулювання обов'язку і відповідальності (контроль, оцінювання, індивідуальна робота). Наголошено на важливості участі студентів у науковій і практичній діяльності. Автори також підкреслюють, що позитивна мотивація до навчання формується завдяки взаємодії двох складових: прагнення студента до знань і професійної діяльності викладача.

У дослідженні В. Запорожан, Л. Нікогосяна, К. Аймедова розглядається проблема взаємозв'язку мотивації досягнень та успіхів у навчанні у студентів медичних закладів освіти [Запорожан В. М., Нікогосян Л. Р., Аймедов К. В. Взаємозв'язок мотивації досягнень та успіхів у навчанні у студентів медичного факультету]. Автори пов'язують рівень мотивації досягнення успіху з результатами навчання та відзначають недоліки чинної системи викладання непрофільних предметів. На основі власного досвіду роботи зі студентами пропонуються практичні рекомендації, що стосуються оновлення навчальних посібників і створення сучасного підручника; адаптації навчальних планів до вимог Болонської системи та майбутньої професійної діяльності лікарів; посилення ролі практичних занять у клінічних відділеннях із безпосередньою роботою із пацієнтами; врахування психологічних особливостей абітурієнтів на етапі професійного відбору.

Мотивації навчальної діяльності студентів стоматологічного профілю як ключовому фактор, що впливає на якість професійної їхньої підготовки, присвячено дослідження Т. Теплої, М. Шінкарук-Диковицької, С. Дмитренко, А. Повшенюк, О. Мунтян. Автори вивчали структуру навчальної мотивації

студентів IV курсу та досліджували її взаємозв'язку з академічною успішністю здобувачів освіти [Тепла Т. О., Шінкарук-Диковицька М. М., Дмитренко С. В., Повшенюк А. В., Мунтян О.В. Мотивація навчальної діяльності, як основний важіль впливу на підвищення рівня академічної успішності студентів стоматологічного профілю з дисципліни «Терапевтична стоматологія»]. Мотивація у здобувачів освіти досліджувалась за методикою І. Ільїної. Емпірично доведено, що студенти з високою та середньою успішністю демонструють переважно пізнавальні та професійні мотиви, тоді як у студентів з низькими результатами домінують прагматичні мотиви (отримання диплому), що вказує на поверхневу мотивацію. Позитивна мотивація пов'язана з високим рівнем академічної успішності та якістю професійної підготовки.

У статті О. Попової розглядається роль мотивації досягнення успіху у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів-бакалаврів. Наголошується, що мотивація досягнення успіху, як прагнення досягати високих результатів у діяльності, є важливим фактором успішного професійного становлення [Попова О. Мотивація досягнення успіху та її роль у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів-бакалаврів].

Теоретичне дослідження О. Браславської та О. Проценко присвячено дослідженню професійної мотивації майбутніх педагогів як важливої складової їхньої фахової підготовки [Браславська О., Проценко О. Методи та прийоми формування мотивації до професійної діяльності у майбутніх педагогів. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету]. Авторами розкрито суть понять «мотив» і «мотивація» в загальному й професійному контексті, проаналізовано сучасні наукові підходи до формування мотивації. Визначено чинники, що впливають на мотивацію до навчання, а також методи і прийоми, які можуть використовуватись викладачами для стимулювання пізнавального інтересу студентів.

Особливу увагу автори приділяють впливу війни в Україні на мотивацію здобувачів освіти. Вони стверджують, що вступ до закладу вищої

освіти та новий статус студента спочатку надихають здобувачів освіти на навчання, проте реальність воєнного часу ускладнює освітній процес через тривалий стрес, апатію, невизначеність щодо майбутнього. Частина студентів втрачає розуміння цінності навчального процесу, особливо в умовах дистанційного формату навчання. Психоемоційне навантаження, страх, руйнування та небезпека знижують активність у навчанні, але водночас відкривають нові можливості для самонавчання та відповідальності.

О. Браславська та О. Проценко наголошують також на важливості підтримки студентів та стверджують, що викладачі мають допомагати формувати позитивне ставлення до навчання, розвивати здатність прогнозувати й планувати професійне майбутнє. На їхню думку, потрібно не лише заохочувати на успіхи, а й допомагати студентам усвідомлювати наявні прогалини у знаннях, що буде сприяти розвитку мотивації до навчання.

Авторами також підкреслюється, що підтримка мотивації на заняттях сприяє цілісності навчального процесу, наповнює його психологічним змістом і сприяє гармонійному розвитку особистості. Правильно обрана стратегія викладання, застосування виховних та розвиваючих завдань, адаптованих до реального рівня підготовки студентів, відіграють ключову роль у розвитку як навчальної, так і професійної мотивації.

Проблему формування позитивної мотивації до застосування ІКТ у майбутніх педагогів закладів вищої освіти досліджувала О. Мирошніченко [Мирошніченко О. А. Мотиваційний аспект формування у майбутніх педагогів закладів вищої освіти цифрової компетентності]. Авторка зазначає, що стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає від педагогів не лише технічної обізнаності, а й високого рівня цифрової компетентності. Авторка підкреслює, що формування позитивної мотивації до використання цифрових технологій є важливим завданням теорії та методики професійної освіти. Серед ефективних шляхів мотиваційного впливу О. Мирошніченко визначає: розвиток розуміння значущості ІКТ для професійного зростання, посилення професійної самооцінки, формування

впевненості у власних цифрових навичках, створення інформаційно-освітнього середовища, а також впровадження контекстного та квазіпрофесійного навчання, яке моделює реальні педагогічні ситуації із застосуванням ІКТ. На її думку, розвиток позитивної мотивації до опанування ІКТ тісно пов'язаний із формуванням цифрової компетентності, що є необхідною умовою успішної професійної діяльності майбутніх педагогів.

Низка наукових розвідок присвячена дослідженням мотивації студентів, що навчаються на спеціальності «Психологія» [].

У своєму дослідженні С. Діхтяренко проаналізувала динаміку мотиваційної сфери майбутніх психологів у процесі навчання [Діхтяренко С. Ю. Мотиви досягнення успіху та уникнення невдач у навчальній діяльності студентів-психологів. Національного університету оборони України. Питання психології. 2018. №1 (49). С. 32-37. <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/195850/196157>]. Авторка емпірично визначила, що у студентів переважає негативна мотивація, значна частина з них орієнтована переважно на зовнішні стимули, що свідчить про низький рівень самостійності та несформованість внутрішніх мотивів учіння. Виявлено тенденцію зниження професійно-пізнавальних мотивів на 2-му курсі та соціальних мотивів на 3-му курсі, що зумовлює зростання незадоволеності навчанням. У частини студентів спостерігається стратегія уникнення невдач і навіть негативне ставлення до навчальної діяльності, коли негативні мотиви стають провідними. Результати дослідження свідчать про необхідність розробки психологічних технологій корекції та підтримки мотиваційної сфери студентів-психологів.

Дослідження Ф. Подшивайлова присвячено визначенню психологічних чинників розвитку мотиваційної сфери майбутніх психологів [Ф. Подшивайлов]. На основі аксіоматичного підходу автор уточнює поняття мотиваційної сфери як ядра особистості, що визначає спрямованість, цілісність і стійкість особистості. Запропонована ним модель мотиваційної сфери включає орієнтаційну (вроджені орієнтири), мобілізаційну (досвід та

індивідуальний стиль), актуалізаційну (розвиток потенціалу в навчанні) та реалізаційну (цінності й смисли) складові.

Серед психологічних чинників, що впливають на розвиток мотиваційної сфери особистості, автор виділяє такі: усвідомлення студентами структури та функціонально-динамічних характеристик мотиваційної сфери як цілі та змісту її формування у майбутніх психологів; здатність студентів за допомогою різних методів і методик діагностики досліджувати власні індивідуальні особливості мотиваційної сфери за конкретними емпіричними показниками; оволодіння навичками моделювання типологій особистості на основі мотиваційних характеристик, а також уміння визначати власний тип для ефективної самореалізації в його межах; формування системи цінностей і смисложиттєвих орієнтирів, які сприяють особистісній та професійній реалізації в соціумі й забезпечують закріплення позитивного досвіду життєтворення [Ф. Подшивайлов].

За результатами емпіричного дослідження, що висвітлені у кандидатській дисертації Ф. Подшивайлова щодо визначення особливостей мотиваційної сфери майбутніх психологів виявлено наявність у більшості з них середнього рівня адаптивності, який не змінюється протягом навчання, стабільно високого рівня особистісної тривожності та низької організованості. У більшості студентів виявлено інтернальний локус контролю, середній рівень мотивації досягнення (як прагнення до успіху, так і уникнення невдач), а також середній рівень перфекціонізму. Водночас спостерігається зростання мотивації уникнення невдач від першого до четвертого курсу. Студенти, схильні до пропусків занять, відзначаються високим рівнем тривожності, низькою організованістю, інтернальним локусом контролю та гедоністично-комунікативною спрямованістю. У більшості переважає внутрішня мотивація, що ускладнює зовнішнє стимулювання. Значна частина студентів не виявляє інтересу до навчання та сприймає його як другорядну діяльність. Основним мотивом навчання є отримання диплому, тоді як мотив оволодіння професією посідає проміжне місце, мотив здобуття знань є найменш значущим.

На основі результатів емпіричного дослідження розроблено авторську програму оптимізації розвитку мотиваційної сфери особистості майбутніх психологів, яка містить інформаційний, діагностичний та розвивальний блоки та не потребує організації спеціальних занять. Автор наголошує, за підсумками впровадження програми, на доцільності розширення аксіоматичної моделі мотивації, вдосконалення типології особистості та залучення до проведення подальшого дослідження студентів інших спеціальностей і старшокласників [Ф. Подшивайлов].

Динаміку мотивації досягнень та мотивації уникнення невдач у студентів бакалаврату, що навчаються на спеціальності «Психологія» досліджувала О. Дніпрова. За результатами дослідження авторка робить висновок про те, що мотивація є важливим внутрішнім чинником, що впливає на прагнення студента до успіху, здатність вирішувати навчальні та професійні проблеми. Позитивний досвід подолання труднощів підвищує стійкість до невдач, тоді як незріла мотивація сприяє неконструктивному підходу до викликів. Студенти, орієнтовані на успіх, упевнені в собі та наполегливі. Натомість ті, хто уникає невдач, часто невпевнені, бояться критики й уникають складних завдань, що свідчить про проблеми з професійним самовизначенням. Дослідження показало, що у студентів IV курсу переважає мотивація уникнення невдач, що викликає потребу в педагогічному супроводі для розвитку впевненості й самореалізації [О. Дніпрова].

Дослідження Л. Бондар спрямовано на визначення мотивів навчальної діяльності студентів третього курсу спеціальності «Практична психологія» [Бондар Л. В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів—майбутніх практичних психологів]. Результати діагностики мотиваційної спрямованості студентів показали, що більшість третьокурсників мають високий рівень навчальної мотивації. До основних мотивів, що були визначені у цих здобувачів освіти належать: пізнавальний інтерес, бажання опанувати професію, прагнення до саморозвитку та професійної самореалізації.

Водночас було виявлено і групу студентів із середнім та низьким рівнем навчальної мотивації. У них переважають зовнішні мотиви: потреба у схваленні з боку батьків та викладачів, прагнення отримати диплом, а також комунікативні мотиви – наприклад, спілкування заради взаєморозуміння та співпраці. Авторка наголошує, що мотиви навчальної діяльності істотно впливають як на якість засвоєння знань, так і на формування професійної ідентичності. Саме мотивація є тим внутрішнім рушієм, який визначає ступінь залученості студента у навчальний процес і його прагнення до професійного становлення. Для підвищення рівня навчальної та професійної мотивації студентів авторка пропонує вдосконалювати освітній процес шляхом упровадження сучасних форм і методів навчання, орієнтованих на активну участь студентів, практичну значущість знань і розвиток внутрішніх, стійких мотивів до навчання.

Отже, формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти є складним та багатогранним процесом, який визначається поєднанням індивідуально-психологічних, соціальних і педагогічних чинників. Аналіз сучасних досліджень показує, що в період студентства мотиваційна сфера особистості зазнає істотних трансформацій, що зумовлено професійним самовизначенням, становленням ціннісних орієнтацій та впливом освітнього середовища. Встановлено, що високий рівень мотивації досягнення успіху позитивно корелює з академічною успішністю, саморегуляцією, емоційною стабільністю та професійним зростанням, тоді як домінування мотивації уникнення невдач гальмує розвиток і спричиняє труднощі у професійному становленні.

Для студентського віку характерне інтенсивне становлення особистісних якостей, професійного самовизначення та соціалізації. Саме в цей період мотиваційна сфера зазнає істотних трансформацій, набуваючи нових смислів і пріоритетів. Мотивація досягнення успіху стає ключовою умовою самореалізації в освітній та майбутній професійній діяльності.

Водночас, сучасні реалії – зокрема війна, нестабільність, інформаційний тиск – можуть істотно ускладнювати процес мотиваційного зростання студентів.

На практиці часто спостерігається низький рівень навчальної мотивації, орієнтація студентів на зовнішні стимули (оцінки, стипендії, вимоги викладачів), що свідчить про відсутність внутрішньої ціннісної установки на досягнення. Недостатній розвиток мотивації успіху негативно впливає на академічні результати, знижує рівень психологічного благополуччя та професійну впевненість.

Особливу роль у формуванні мотиваційної сфери відіграють соціальне середовище, стиль педагогічної взаємодії, індивідуальні особливості студентів, а також зовнішні умови, зокрема виклики воєнного часу, які значною мірою впливають на рівень навчальної мотивації та емоційний стан здобувачів освіти. У цьому контексті актуальним завданням сучасної вищої школи є створення таких освітніх і психолого-педагогічних умов, які б сприяли формуванню внутрішньої мотивації, розвитку відповідальності, цілеспрямованості та професійної ідентичності студентів.

Отже, проблема формування мотивації досягнення успіху у студентів має не лише теоретичне, але й вагоме практичне значення, оскільки безпосередньо впливає на якість освіти, професійне становлення та особистісний розвиток молоді. Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка й апробація програм формування мотивації досягнення у навчальній та професійній діяльності, врахування впливу кризових соціальних умов та пошук ефективних педагогічних технологій для підтримки стійкої позитивної мотивації досягнення.

Висновки до розділу 1

Аналіз наукової літератури свідчить, що мотивація досягнення успіху є складним психологічним феноменом, який розглядається як провідний чинник діяльності та особистісного розвитку. Вона інтегрує когнітивні, емоційно-ціннісні та поведінкові компоненти, визначає спрямованість і

результативність діяльності та має вирішальне значення для самореалізації людини. Відсутність єдиної класифікації мотивів пояснюється багатовимірністю цього явища, проте дослідники наголошують на необхідності комплексного підходу, що враховує як індивідуально-психологічні, так і соціальні детермінанти.

У студентському віці мотивація досягнення набуває особливої актуальності, адже саме цей період характеризується інтенсивним становленням професійної ідентичності, ціннісних орієнтацій та соціальної активності. Високий рівень мотивації успіху сприяє академічній результативності, наполегливості, саморозвитку й професійному становленню, тоді як домінування мотивації уникнення невдач обмежує ініціативність і гальмує особистісне зростання. На формування мотивації студентів впливають освітні методики, педагогічний стиль взаємодії, соціальне середовище та зовнішні умови, зокрема кризові ситуації воєнного часу, що можуть як знижувати мотиваційний потенціал, так і відкривати нові можливості для особистісного зростання.

Отже, мотивація досягнення успіху є ключовим чинником ефективної навчальної та професійної діяльності студентської молоді, а її розвиток вимагає створення сприятливих педагогічних умов, застосування сучасних освітніх технологій та психологічної підтримки здобувачів освіти. Перспективним напрямом подальших досліджень є пошук оптимальних методик формування та підтримки стійкої позитивної мотивації у студентів у контексті викликів сучасного суспільства.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СФОРМОВАНOSTІ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПСИХОЛОГІЯ»

2.1. Процедура дослідження мотивації досягнення успіху у студентів спеціальності «Психологія»

Експериментальна частина дослідження містила три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Констатувальний та контрольний етапи було спрямовано на визначення особливостей мотивації досягнення успіху у студентів спеціальності «Психологія» у період воєнного часу

На констатувальному етапі опитування відбувалось в онлайн-форматі. Опитувальник, створений за допомогою Google forms, розповсюджувався серед студентів за допомогою соціальних мереж, таких як Facebook та Telegram.

Опитувальник містив індивідуальну інформацію про здобувачів освіти (вікова категорія респондентів, спеціальність, рівень освіти та курс навчання, навчання на додаткових курсах) та методики, що були обрані для визначення мотивації досягнення успіху у студентів. Для дослідження мотивації досягнення успіху студентами спеціальності «Психологія» було обрано три методики: методика Т. Елерса «Діагностика мотивації до успіху», методика Т. Ільїної щодо вивчення мотивації навчання у ЗВО та опитувальник Є. Бажіна з визначення рівня суб'єктивного контролю. Повний опис змісту методик з інтерпретацією результатів надано у Додатках (Додаток А).

Методика Т. Елерса «Діагностика мотивації до успіху» призначена для діагностики мотиваційної спрямованості особистості на досягнення успіху [Коун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі

миротворчих підрозділів: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 281 с.] Учасникам дослідження необхідно було визначити ставлення, погодившись (відповідь – «так») або спростувавши (відповідь – «ні»), до кожного із 41 твердження, що надаються в методиці. Ступінь вираженості мотивації до успіху оцінюється кількістю балів за спеціальним ключем. Далі підраховується сума набраних балів. Низька мотивація до успіху визначається, якщо учасник набрав від 1 до 10 балів; середній рівень мотивації – від 11 до 16 балів; помірно високий рівень мотивації – від 17 до 20 балів; занадто високий рівень мотивації до успіху – більше 21 бала.

Методика вивчення мотивації до навчання у ЗВО розроблена Т. Ільїною складається із 50 питань та містить три шкали: «Здобуток знань» (прагнення до набуття знань, цікавість); «Опанування професії» (прагнення опанувати професійні знання та сформувати професійно важливі якості); «Отримання диплома» (прагнення отримати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення пошуку обхідних шляхів при складанні іспитів і заліків).

Під час обробки та інтерпретації результатів підраховуються бали відповідно до збігу відповідей досліджуваного з ключем. Максимальна кількість балів за шкалою «Набуття знань» – 12,6 балів, «Оволодіння професією» – 10 балів, «Отримання диплому» – 10 балів. Найбільша кількість балів за однією зі шкал виявляє домінуючу мотивацію. Аналіз відповідей дозволяє дослідити специфіку мотиваційної сфери студента.

Опитувальник Є. Бажіна з визначення рівня суб'єктивного контролю, розроблений на основі шкали Дж. Роттера, призначений для діагностики ступеня готовності людини брати на себе відповідальність за те, що відбувається з нею навколо неї. Можливі два полярні типи локалізації контролю над важливими подіями: екстернальний (людина вважає, що події, що відбуваються з нею, є результатом дії зовнішніх сил) та інтернальний (інтерпретує значні події як результат своєї діяльності). Опитувальник має 44 твердження. Учаснику дослідження потрібно визначити власне ставлення до кожного твердження – погодившись («так») з ним або спростувавши («ні»). За

інструкцією звертається увага учасників на те, що в тесті немає «правильних» і «неправильних» відповідей, перевага надається тій відповіді, яка перша спала на думку. Показник загальної інтернальності Іо підраховується за сумою збігів відповідей досліджуваного з відповідями, які наведено в ключі. Отриманий у процесі аналізу результатів показник локусу контролю (Іо) розшифровується так: екстернальний – 0 – 21, інтернальний – 22 – 44. Отже, чим більша величина інтернальності, тим менша екстернальність. Локус контроль, характерний для людини, є універсальним стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими їй доводиться стикатися. Один і той же тип контролю проявляється як у разі невдач, так і в разі успіхів, причому це спостерігається в різних сферах життєдіяльності суб'єкта.

За результатами емпіричної частини дослідження була розроблена програма, яка впроваджувалась на формувальному етапі. Порівняння результатів дослідження до та наприкінці впровадження програми дало змогу визначити її ефективність.

2.2. Аналіз результатів дослідження особливостей мотивації досягнення успіху у студентів спеціальності «Психологія»

Загалом у дослідженні прийняло участь студентів, з яких ... є студентами закладів вищої освіти спеціальності «Психологія».

Висновки до розділу 2.

ВИСНОВКИ

Сучасна освіта ставить перед собою завдання не лише передати студентам знання, уміння та навички, а й сприяти формуванню особистості як активного суб'єкта суспільного життя, здатного відповідально ставитися до себе, свого оточення та соціального розвитку загалом. У зв'язку з цим результатом освітнього процесу має бути всебічно розвинена особистість, виховання якої передбачає насамперед розвиток її мотиваційної сфери.

У контексті сучасної надзвичайно динамічної реальності спостерігається постійна трансформація соціальних орієнтирів, що визначають напрями розвитку суспільства. За таких умов особливої уваги набуває питання збереження цілісності особистості та її унікальності, що значною мірою обумовлюється станом і розвитком її мотиваційної сфери. Формування ключових якостей особистості як члена суспільства відбувається в освітньому процесі, який слугує основною платформою для розвитку мотиваційної складової. Визначальним чинником професійного становлення студента є рівень розвитку його мотиваційної сфери, що забезпечує не лише набуття фахових компетенцій, а й спрямованість на постійне самовдосконалення.

У ході теоретичного дослідження проблеми формування мотивації досягнення успіху у студентів з'ясовано, що даний феномен є багатовимірним психологічним утворенням, яке поєднує когнітивні, емоційно-ціннісні та поведінкові компоненти і виступає важливим чинником особистісного та професійного розвитку молоді. Аналіз наукових підходів засвідчив відсутність єдиної універсальної класифікації мотивів, однак було визначено їхню залежність від індивідуальних особливостей, соціального середовища та контексту діяльності. Студентський вік є сенситивним періодом для становлення мотивації досягнення успіху, оскільки саме в цей час відбувається професійне самовизначення, формування ціннісних орієнтацій і розвиток навчальної активності. Високий рівень такої мотивації сприяє успішності у

навчанні, підвищує рівень саморегуляції та наполегливості, тоді як домінування мотивації уникнення невдач обмежує можливості особистісного зростання. Отже, формування мотивації досягнення успіху у студентів є одним із ключових завдань сучасної вищої школи та потребує цілеспрямованого педагогічного впливу, створення сприятливого освітнього середовища й упровадження інноваційних методик, спрямованих на підтримку внутрішньої навчальної і професійної мотивації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арапов О. С., Левчук О. В. Структура систем мотивації та мотиви діяльності людини. *Проблеми гуманізму і освіти : Збірник матеріалів науково-методичної конференції*. Вінниця, 2002. Т. 1. С. 158-162.
2. Артюшенко О. Ф., Нечипоренко Д. Л. Мотив досягнення та теоретичне обґрунтування його структурних компонентів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. №5 (38). С. 25-28.
3. Артюшина М. В., Журавська Л. М., Колесніченко Л. А. та ін. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навч. посіб. / За заг. ред. М. В. Артюшиної. К.: КНЕУ, 2008. 336 с.
4. Беш Л. В., Дмитришин Б. Я., Беш О. М. та ін. Сучасні можливості підвищення мотивації студентів до навчання. *Львівський клінічний вісник*. 2017. № 1 (17). С. 60-64. URL: <http://lkv.biz/wp-content/uploads/2017/05/Besh-L.-et-al.2017.pdf> (дата звернення: 04.08.2025 р.).
5. Бешта Л. В. ін. Сучасні можливості підвищення мотивації студентів до навчання. *Львівський клінічний вісник*. 2017. № 1(17). С. 60-64.
6. Бондар Л. В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів–майбутніх практичних психологів. *Proceedings of the National Aviation University. Series: Pedagogy, Psychology*. 2017. №10. С. 23-27.
7. Бондар Л. В., Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія*. Вип. 11. 2020. С. 67-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2020_11_14 (дата звернення: 04.08.2025 р.).
8. Браславська О., Проценко О. Методи та прийоми формування мотивації до професійної діяльності у майбутніх педагогів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 2. 2024. С. 36-

45. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/306320> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

9. Васюк О. та ін. Мотивація навчальної діяльності студентів: монографія. Київ : Компринт, 2018. 188 с.

10. Васіл'єв В. Проектно-дослідницька технологія: розвиток мотивації. *Народна освіта*. 2012. № 9. С. 177-180.

11. Венгер О. П., Гусєва Т. П., Мисула Ю. І., Сас Л. М., Смашна О. Є., Білоус В. С., Люта О. О., Несторович Я. М. Мотивація досягнення як важливий чинник успішного професійного становлення студентів-медиків. *Медична освіта*. 2018. № 4. С. 31-35. URL: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2018.4.9388> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

12. Вінтюк Ю. Обґрунтована класифікація мотивів: труднощі створення та шляхи їхнього подолання. *Вісник Львівського університету. Філософські науки*. 2008. Вип. 11. С. 278-287. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/filos/article/viewFile/1044/1078> (дата звернення 05.04.25).

13. Вишнівський В. В., Гніденко М. П., Гайдур Г. І. та ін. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів: навч. посіб. Київ: ДУТ, 2014. 140 с.

14. Власюк Ю. О. Мотивація студентів до навчання. *Збірник науково-методичних праць Таврійського державного агротехнологічного університету «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. Випуск 20. ТДАТУ. 2017. С. 73-77. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/2747/1/73-77.pdf> (дата звернення: 04.08.2025 р.).

15. Войтко В. І. Психологічний словник. Київ: Вища школа, 1981. 218 с.

16. Грабовська Т., Киричук О. Формування позитивної мотивації діяльності особистості. *Рідна школа*. 2002. № 4 (867). С. 12-14.

17. Грень Л. М. Педагогічні умови формування у студентів вищих технічних навчальних закладів спрямованості на успішну професійну діяльність (автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти). Харків. 23 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/6d1a0e19-b611-4fe0-ac5f-1ac83e2cf874/content> (дата звернення: 05.04.2025 р.).
18. Гилюн О.В. Освітні мотивації студентської молоді. *Грані: наук.-теорет. і громад.-політ. альманах*. 2012. № 1. С. 102-104.
19. Греса Н. В., Савченко І. А. Психологічні особливості мотиваційної сфер осіб з різними адаптаційними установками. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Збірник наукових праць. Серія Психологія*. № 985. Випуск 48. 2011. С. 6-10.
20. Діхтяренко С. Ю. Мотиви досягнення успіху та уникнення невдач у навчальній діяльності студентів-психологів. Національного університету оборони України. *Питання психології*. 2018. №1 (49). С. 32-37. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/195850/196157> (дата звернення: 18.08.2025 р.).
21. Дзюбко Л. В., Гриценко Л. І. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Психодіагностика*. Переяслав-Хмельницький, 2009. Вип. 4. С. 33–43.
22. Дніпрова О. А. Динаміка мотивації досягнення у майбутніх психологів. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Психологічні науки*. 2014. № 1 (7). С. 17-21. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2014/1/4.pdf> (дата звернення: 05.04.2025 р.).
23. Єрохін С. А., Нікітін Ю. В., Нікітіна І. В. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці. *Юридична наука*. 2011. Вип. 1. С. 20-27.
24. Зайцева О. О. Теоретичне обґрунтування змістової моделі мотиваційних чинників метакогнітивної активності студентів та методи їх

вивчення. Харківський осінній марафон психотехнологій : матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 28 жовт. 2018 р. Харків, 2018. С. 174-176.

25. Зайцева О. О. Змістовна модель мотиваційних чинників розвитку метакогнітивної активності студентів. *Теорія та практика сучасної психології*. 2018. № 6. С. 120-124. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/6_2018/25.pdf (дата звернення 07.04.25).

26. Закалик Г., Легендзевич Г. Мотивація домагань як важлива складова досягнення успіху студентською молоддю. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. С. 89-94.

27. Занюк С. С. Психологія мотивації: Навчальний посібник. К.: Либідь, 2002. 304 с.

28. Запорожан В. М., Нікогосян Л. Р., Аймедов К. В. Взаємозв'язок мотивації досягнень та успіхів у навчанні у студентів медичного факультету. *Медична освіта*. 2011. № 2. С. 108-113.

29. Іванова О. Методи та прийоми активізації пізнавальної діяльності студентів як один із чинників підвищення мотивації навчання. *Вища школа*. 2012. № 11. С. 77-82.

30. Іллін Є. П. Мотивація і мотиви / Переклад з рос. мови, передмова та примітки Т. В. Тадеєвої. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 512 с.

31. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Мотивація діяльності людини: Навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса: Видавництво ОДУВС. 2023. 154 с.

32. Кислюк О. Співвідношення понять «мотив», «стимул», «потреба» та інтерес до навчання. *Соціальна психологія*. 2004. № 5. С. 109-118.

33. Климчук В. О. Дослідження особливостей розвитку внутрішньої мотивації студентів у навчальній діяльності. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. 12. Психологія. №1 (25)*. К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. С. 221-232

34. Коваленко Н. П., Боброва Н. О., Ганчо О. В. та ін. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. *Медична освіта*. 2020. № 3. С. 43-48.
35. Кокун О. М., Пішко І. О., Лозінська Н. С., Копаниця О. В., Малхазов О. Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. 281 с.
36. Колчигіна А. В. Роль мотивації досягнення в контексті навчального стресу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 23-28.
37. Колчигіна А. В. Ціннісна перевага мотивів успіху студентів-психологів з різним ступенем потреби в досягненні. *Науковий огляд*. 2016. № 10 (31). С. 126-134.
38. Колчигіна А. В. Мотивація досягнення: теоретико-методологічний аналіз. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019, № 1, Т. 1. С. 58-61. URL: http://tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/part_1/13.pdf (дата звернення: 04.04.2025 р.).
39. Коротенко К. Л. Проблема формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти в реаліях сьогодення. *Прогромадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 24 квітня 2025 року* / за заг. ред. О.А. Голюк. Маріуполь: МДУ, 2025. С.107-108.
40. Коротенко К. Л., Крутій К. Л. Формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти: ключові чинники. *Тиждень науки-2025. Факультет соціальних наук. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 14–18 квітня 2025 р. [Електронний ресурс]* / Редкол.: Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2025. С. 57-59.

41. Кочарян О. С. Фролова Є. В., Павленко В. М. Структура мотивації навчальної діяльності студентів : навчальний посібник Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М.Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2011. 40 с.
42. Левченко Т. І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності: монографія. Вінниця: Нова книга, 2011. 448 с.
43. Микитюк С. Особливості та умови формування мотивів навчання у студентів. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Харків, 10 квіт. 2018 р. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Жешув. ун -т, Пед. ун-т Чендус. ун-ту ; [редкол.: О. А. Андрущенко та ін.]. Харків : ХНПУ, 2018. С. 278-281.
44. Мирошниченко О. А. Мотиваційний аспект формування у майбутніх педагогів закладів вищої освіти цифрової компетентності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. С. 86-90. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-2.17> (дата звернення: 04.04.2025 р.).
45. Моторин Р., Приходько К. Мотивація вибору польських університетів студентами з України: результати анкетного обстеження. *Вища школа*. 2018. № 9. С. 32-50.
46. Мухіна Л. М. Особливості мотивації досягнення успіху та уникнення невдач у студентському колективі. *Вікова та педагогічна психологія*. Випуск 58. 2024. С. 93-97. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2024/58-2024/16.pdf> (дата звернення: 20.03.2025 р.).
47. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2009. № 14. С. 111-115.
48. Піменова О. О., Гапончук О.М. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану. *Спеціальні та галузеві соціології*. Випуск 47. 2023. С. 36-39. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/47-2023/5.pdf> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

49. Подшивайлов Ф. М. Динаміка емоційної спрямованості як показника мотиваційної сфери майбутніх психологів (на матеріалі лонгітюдного дослідження). *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. К. : Видавництво «Фенікс», 2015. Т. XII. Психологія творчості. Випуск 21. С. 276–284.

50. Подшивайлов Ф. Динаміка ціннісних орієнтацій як складової мотиваційної сфери особистості студента (на матеріалі лонгітюдного дослідження). *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Психологія»*. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. Випуск 35. С. 177–190.

51. Подшивайлов Ф. М. Теоретико-методологічні засади визначення поняття мотиваційної сфери особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 10 (41). С. 19–23.

52. Подшивайлов Ф. М. Динаміка рівня мотивації уникнення невдач студентами-психологами упродовж навчання (результати лонгітюдного дослідження). *Актуальні проблеми практичної психології : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (6–7 листопада 2014 року) / заг. ред. В. М. Поліщук*. Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2014. С. 109–112.

53. Подшивайлов Ф. М. Особливості мотиваційної сфери студентів, схильних до пропусків занять. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки : матер. II щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. (19 квітня 2012 р.) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ГУОН КМДА, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка*. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 212–219.

54. Подшивайлов Ф. Запобігання формуванню навченої безпорадності як чинника пропусків занять студентами. *Наукові студії студентів грінченківців : Журнал студентських наукових праць*. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. № 1 (5). С. 25–27.

55. Подшивайлов Ф. Розвиток лідерських якостей та відповідальності студентів у межах малої соціальної групи. *Наукові студії студентів-грінченківців : Журнал студентських наукових праць*. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. № 1 (4). С. 118–119.

56. Попова О. Мотивація досягнення успіху та її роль у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів-бакалаврів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024, № 5 (139). С. 334-344. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e636a678-71f0-4a7a-b714-9c7b47c27608/content> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

57. Притула О. А. Мотивація на досягнення успіху та мотивація на уникнення невдач як основні мотиви професійної діяльності кризис-менеджерів. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія*. Випуск 15. 2015. С. 201-208. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v5/i15/22.pdf> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

58. Прядко Н.О. Мотивація досягнення як детермінанта успіху в професійній діяльності особистості. *Вісник*. 2015. № 127. С. 177-180.

59. П'янківська Л. І. Професійна мотивація особистості: теоретичний аспект. *Грааль науки*. 2021. Вип. 2-3. С. 532-536.

60. Сердюк Л. З. Діагностика спрямованості мотивації учіння студентів у ВНЗ. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: збірник наукових праць* /за ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2014. Вип. 2.12(103). С. 163-168.

61. Староста В. І. Мотивація навчання студентів різних курсів. *Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє середовище сучасного університету»*. 2021. Вип. 11. С. 158-173.

62. Тепла Т. О., Шінкарук-Диковицька М. М., Дмитренко С. В., Повшенюк А. В., Мунтян О.В. Мотивація навчальної діяльності, як основний

важіль впливу на підвищення рівня академічної успішності студентів стоматологічного профілю з дисципліни «Терапевтична стоматологія». *Вісник Вінницького національного медичного університету*, 2018, Т. 22, № 4. С. 702-706.

63. Третяк О. М. Мотивація навчальної діяльності студентів. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали II Міжнар. наук.практ. конф.*, м. Харків, 11 квіт. 2017 р. ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, Жешув. ун-т, Пед. ун-т Чендус. ун-ту ; [редкол.: О. А. Андрущенко та ін.]. Харків : ХНПУ, 2017. С. 262-264.

64. Хомік О. М. Мотивація досягнення успіху як вагомий чинник формування управлінської культури майбутніх економістів. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2016. № 3. С. 131-135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2016_3_21 (дата звернення: 20.04.2025 р.).

65. Хорошун В.В., Губа Н.О. Взаємозв'язок рівня тривожності та мотивації навчання студентів під час воєнного стану. *Психологічні закономірності соціальних процесів та розвитку особистості в сучасному суспільстві. Монографія*. Ріга: «Baltija Publishing». 2023. С. 387-395. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/382>. (дата звернення: 03.08.2025 р.).

66. Чекстере О. Ю. Дослідження мотивації навчання в парадигмі когнітивної психології. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 2 (99). С. 66-71.

67. Чернякова, О., Чернявська, Г. Особливості мотивації студентів факультету спеціальної освіти ДВНЗ «ДДПУ» під час війни. *Scientific Collection «InterConf»*, (112). 2022. С. 155-159.

68. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Х.: Прапор, 2004. 640 с.

69. Podshivajlov F. M. To the potentiality of students' typology creation by the criterion of academic motivation. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2015. Issue 59, III (30). С. 69–72.

70. Heckhausen J., Heckhausen H. Motivation and Action. Third Edition. Springer. 2018. 914 p. URL: <https://nibmehub.com/opac-service/pdf/read/Motivation%20and%20Action-%203rd%20edition-%202018.pdf> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностичний інструментарій з проблеми дослідження сформованості мотивації досягнення успіху у студентів

Методика вивчення мотивації до навчання у ЗВО (Т. Ільїної)

Методика вивчення мотивації до навчання у ЗВО розроблена Т. Ільїною на основі низки інших відомих методик. У ній є три шкали: «Здобуток знань» (прагнення до набуття знань, цікавість); «Опанування професії» (прагнення опанувати професійні знання та сформувані професійно важливі якості); «Отримання диплома» (прагнення отримати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення пошуку обхідних шляхів при складанні іспитів і заліків). Для маскування в опитувальнику є фонові твердження, які надалі не обробляються.

Методика

1. Найкраща атмосфера занять – атмосфера вільних висловлювань.

а) так

б) ні

2. Зазвичай я працюю з великою напругою.

а) так

б) ні

3. У мене рідко бувають головні болі після пережитих хвилювань та неприємностей.

а) так

б) ні

4. Я самостійно вивчаю низку предметів, на мою думку, необхідних для моєї майбутньої професії.

а) так

б) ні

5. Яку з властивих вам якостей ви найбільше цінуєте? (нейтральне питання)

6. Я вважаю, що життя потрібно присвятити обраній професії.

а) так

б) ні

7. Я відчуваю задоволення від розгляду складних проблем.

а) так

б) ні

8. Я не бачу сенсу у більшості робіт, які ми робимо у виші.

а) так

б) ні

9. Велике задоволення мені дає розповідь знайомим про мою майбутню професію.

а) так

б) ні

10. Я дуже середній студент, ніколи не буду блискучим, а тому немає сенсу докладати зусиль, щоб стати кращим.

а) так

б) ні

11. Я вважаю, що в наш час не обов'язково мати вищу освіту.

а) так

б) ні

12. Я твердо впевнений у правильності вибору професії.

а) так

б) ні

13. Від яких із властивих вам якостей ви б хотіли позбутися? (нейтральне питання)

14. При зручній нагоді я використовую на іспитах підсобні матеріали (конспекти, шпаргалки).

а) так

б) ні

15. Найпрекрасніший час життя – студентські роки.

а) так

б) ні

16. У мене надзвичайно неспокійний і уривчастий сон.

а) так

б) ні

17. Я вважаю, що для повного оволодіння професією всі навчальні дисципліни потрібно вивчати однаково глибоко.

а) так

б) ні

18. За можливості я вступив би до іншого вузу.

а) так

б) ні

19. Я зазвичай спочатку беруся за легші завдання, а важчі залишаю на потім.

а) так

б) ні

20. Для мене було важко при виборі професії зупинитися на одній із них.

а) так

б) ні

21. Я можу спокійно спати після будь-яких неприємностей.

а) так

б) ні

22. Я твердо впевнений, що моя професія дає мені моральне задоволення та матеріальний достаток у житті.

а) так

б) ні

23. Мені здається, що мої друзі здатні вчитися краще, ніж я.

а) так

б) ні

24. Для мене дуже важливо мати диплом про вищу освіту.

а) так

б) ні

25. З деяких практичних міркувань для мене це найзручніший заклад вищої освіти.

а) так

б) ні

26. У мене достатньо сили волі, щоб навчатися без нагадування адміністрації.

а) так

б) ні

27. Життя для мене майже завжди пов'язане з надзвичайною напругою.

а) так

б) ні

28. Іспити потрібно складати, витрачаючи мінімум зусиль.

а) так

б) ні

29. Є багато вузів, в яких я міг би вчитися з не меншою цікавістю.

а) так

б) ні

30. Яка з властивих вам якостей найбільше заважає вчитися? (нейтральне питання)

31. Я людина, що легко захоплюється, але всі мої захоплення так чи інакше пов'язані з майбутньою професією.

а) так

б) ні

32. Занепокоєння про іспит або роботу, яка не виконана вчасно, часто заважає мені спати.

а) так

б) ні

33. Висока зарплата після закінчення вишу для мене не головне.

а) так

б) ні

34. Мені потрібно бути в хорошому настрої, щоб підтримати загальне рішення групи.

а) так

б) ні

35. Я змушений був вступити до вишу, щоб зайняти бажане становище в суспільстві, уникнути служби в армії.

а) так

б) ні

36. Я вчу матеріал, щоб стати професіоналом, а не для іспиту.

а) так

б) ні

37. Мої батьки – професіонали своєї справи, і я хочу бути на них схожим.

а) так

б) ні

38. Для просування по службі мені необхідно мати вищу освіту.

а) так

б) ні

39. Яка з ваших якостей допомагає вам вчитися? (нейтральне питання)

40. Мені дуже важко змусити себе вивчати як слід дисципліни, які прямо не належать до моєї майбутньої спеціальності.

а) так

б) ні

41. Мене дуже турбують можливі невдачі.

а) так

б) ні

42. Найкраще я займаюся, коли мене періодично стимулюють, підганяють.

а) так

б) ні

43. Мій вибір даного вишу остаточний.

а) так

б) ні

44. Мої друзі мають вищу освіту, і я не хочу відставати від них.

а) так

б) ні

45. Щоб переконати в чомусь групу, мені доводиться самому працювати дуже інтенсивно.

а) так

б) ні

46. У мене зазвичай гарний настрій.

а) так

б) ні

47. Мене приваблює зручність, чистота, легкість майбутньої професії.

а) так

б) ні

48. До вступу я цікавився цією професією, багато читав про неї.

а) так

б) ні

49. Професія, яку я отримую, найважливіша та перспективна.

а) так

б) ні

50. Мої знання про цю професію були достатні для впевненого вибору.

а) так

б) ні

Обробка та інтерпретація результатів.

Слід підрахувати збігу відповідей досліджуваного з ключем. Переважання за однією зі шкал виявляє домінуючу мотивацію:

Шкала “Набуття знань” (Максимум 12,6). За відповіді “так” на питання №4 – 3,6 балів; за №17 – 3,6 балів, № 26 – 2,4 балів. За відповіді “ні” на питання № 28 – 1,2 бали; №42 – 1,8 бали

Шкала “Оволодіння професією” (Максимум 10 балів). За відповіді “так” на питання №9 – 1 бал; за №31 – 2 бал, № 33 – 2 бали, № 43 – 3 бали; №48 – 1 бал, № 49 – 1 бал.

Шкала “Отримання диплому” (Максимум 10 балів). За відповіді “так” на питання №24 – 2,5 бали; за №35 – 1,5 бали, № 38 – 1,5 бали, № 44 – 1 бал. За відповіді “ні” на питання № 11 – 3,5 бали.

Аналіз відповідей пояснює специфіку мотиваційної сфери студента.

Методика Т. Елерса «Діагностика мотивації до успіху»

Методика призначена для діагностики мотиваційної спрямованості особистості на досягнення успіху.

Стимульний матеріал являє собою 41 твердження, на які респонденту необхідно дати один із 2 варіантів відповідей “так” чи “ні”. Тест відноситься до моношкальних методик. Ступінь вираженості мотивації до успіху оцінюється кількістю балів, що збігаються з “ключем”.

Інструкція: “Вам буде запропоновано 41 твердження, які вимагають однозначних відповідей (“так” або “ні”). У реєстраційному банку, у клітинці, відповідній номеру твердження, поставте знак “+” (так), якщо згодні, або “-” (ні), якщо не згодні. Відповідайте швидко, довго не замислюйтесь”.

Стимульний матеріал

1. Коли є вибір між двома варіантами, його краще зробити швидше, ніж відкласти на певний час.
2. Я легко роздратовуюсь, коли помічаю, що не можу на всі 100% виконати завдання.
3. Коли я працюю, це виглядає так, ніби я все “ставлю на карту”.
4. Коли виникає проблемна ситуація, я найчастіше приймаю рішення одним із останніх.
5. Коли в мене два дні підряд немає справи, я втрачаю спокій.
6. У деякі дні мої успіхи нижче за середні.
7. По відношенню до себе я більш строгий, ніж по відношенню до інших.
8. Я більш доброзичливий, ніж інші.
9. Коли я відмовляюся від важкого завдання, я потім суворо засуджую себе, бо знаю, що в ньому я домігся б успіху.
10. У процесі роботи я потребуую невеликих пауз для відпочинку.
11. Старанність – це не основна моя риса.
12. Мої досягнення в праці не завжди однакові.
13. Мене більше приваблює інша робота, ніж та, якою я зайнятий.
14. Осуд стимулює мене сильніше, ніж похвала.

15. Я знаю, що мої колеги вважають мене діловою людиною.
16. Перешкоди роблять мої рішення більш твердими.
17. У мене легко викликати честолюбство.
18. Коли я працюю без натхнення, це зазвичай помітно.
19. При виконанні роботи я не розраховую на допомогу інших.
20. Іноді я відкладаю те, що має був зробити зараз.
21. Потрібно покладатися тільки на самого себе.
22. У житті мало речей більш важливих, ніж гроші.
23. Завжди, коли мені належить виконати важливе завдання, я ні про що інше не думаю.
24. Я менш честолюбний, ніж багато інших.
25. У кінці відпустки я зазвичай радію, що скоро вийду на роботу.
26. Коли я налаштований на роботу, я роблю її краще й кваліфікованіше за інших.
27. Мені простіше й легше спілкуватися з людьми, які можуть завзято працювати.
28. Коли в мене немає справ, я відчуваю, що мені не по собі.
29. Мені доводиться виконувати відповідальну роботу частіше, ніж іншим.
30. Коли мені доводиться приймати рішення, я намагаюся робити це якомога краще.
31. Мої друзі іноді вважають мене ледачим.
32. Мої успіхи в якійсь мірі залежать від моїх колег.
33. Безглуздо протидіяти волі керівника.
34. Іноді не знаєш, яку роботу доведеться виконувати.
35. Коли щось не ладиться, я нетерплячий.
36. Я зазвичай звертаю мало уваги на свої досягнення.
37. Коли я працюю разом з іншими, моя робота дає більші результати, ніж роботи інших.
38. Багато чого, за що я берусь, я не доводжу до кінця.

39. Я заздрю людям, які не завантажені роботою.

40. Я не заздрю тим, хто прагне влади та становища.

41. Коли я впевнений, що стою на правильному шляху, для доказу своєї правоти я вдаюся аж до крайніх заходів.

Ключ:

По 1 балу нараховується за відповідь "так" на питання:	2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 41
По 1 балу нараховується за відповіді "ні" на такі питання:	6, 19, 18, 20, 24, 31, 36, 38, 39
Не враховуються відповіді на питання:	1, 11, 12, 19, 28, 33, 34, 35, 40

Далі підраховується сума набраних балів.

Інтерпретація результатів: від 1 до 10 балів – низька мотивація до успіху; від 11 до 16 балів – середній рівень мотивації; від 17 до 20 балів – помірно високий рівень мотивації; більше 21 бала – занадто високий рівень мотивації до успіху.

Результати досліджень показали, що люди, помірно й сильно орієнтовані на успіх, віддають перевагу середньому рівню ризику. Ті ж, хто боїться невдач, віддають перевагу малому або, навпаки, занадто великому рівню ризику. Чим вища мотивація людини до успіху – досягненню мети, тим нижча готовність до ризику. При цьому мотивація до успіху впливає і на надію на успіх: при сильній мотивації до успіху надії на успіх зазвичай скромніші, ніж при слабкій мотивації до успіху. До того ж людям, які мотивовані на успіх і мають великі надії на нього, властиво уникати високого ризику.

З тими, хто сильно мотивований на успіх і має високу готовність до ризику, рідше відбуваються нещасні випадки, ніж із тими, хто має високу готовність до ризику, але високу мотивацію до уникнення невдач (захист). І навпаки, коли у людини є висока мотивація до уникнення невдач (захист), то це перешкоджає мотиву до успіху – досягненню мети.

Методика дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК) Дж. Роттера (адаптована Є. Бажіним)

Опитувальник рівня суб'єктивного контролю призначений для діагностики інтернальності – екстернальності, тобто ступеня готовності людини брати на себе відповідальність за те, що відбувається з нею навколо неї. Розроблено на основі шкали Дж. Роттера.

Люди відрізняються між собою за тим, як і де вони локалізують контроль над важливими подіями. Можливі два полярні типи такої локалізації: екстернальний та інтернальний. У першому випадку людина вважає, що події, що відбуваються з нею, є результатом дії зовнішніх сил – випадку, інших людей тощо. У другий випадок людина інтерпретує значні події як результат своєї діяльності.

Мета дослідження: визначення локусу суб'єктивного контролю.

Матеріал та обладнання: тест-опитувальник, розроблений Є. Бажіним на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера, бланк для відповідей, ручка.

Процедура дослідження:

Методика дослідження дозволяє порівняно швидко й ефективно визначити рівень сформованості суб'єктивного контролю як однієї, так і кількох осіб. Кожного досліджуваного належить забезпечити індивідуальним текстом опитувальника і бланком для відповідей з нумерацією тверджень, яка відповідає тексту опитувальника.

Інструкція досліджуваному: Запропонований Вам опитувальник має 44 твердження. Прочитайте їх і дайте відповідь, чи згодні Ви з даним твердженням, чи ні. Якщо згодні, то в бланку для відповідей перед відповідним номером поставте знак «+», якщо ні — знак «-». Пам'ятайте, що в тесті немає «правильних» і «неправильних» відповідей. Свою думку висловлюйте відверто. Надавайте перевагу тій відповіді, яка перша спала Вам на думку.

Опрацювання результатів

Мета оброблення результатів: отримання показника локусу суб'єктивного контролю, тобто показника загальної інтернальності Іо. Це – сума збігів відповідей досліджуваного з відповідями, які наведено в ключі.

Ключ:

Відповідь	Номери запитань
+ (згоден)	2, 4, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 31, 32, 34, 36, 37, 39, 42, 44
- (не згоден)	1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 18, 21, 23, 24, 26, 28, 30, 33, 35, 38, 40, 41, 43

Текст опитувальника

1. Просування по службі залежить більш за все від вдалого збігу обставин, ніж від здібностей і зусиль людини.
2. Більшість розлучень відбувається через те, що люди не захотіли пристосуватися одна до одної.
3. Хвороба – справа випадку: якщо судилося захворіти, то нічого не вдієш.
4. Люди стають самотніми через те, що самі не виявляють інтересу та дружелюбності до оточуючих.
5. Здійснення моїх бажань часто залежить від везіння.
6. Марно робити зусилля для того, щоб завоювати симпатії інших людей.
7. Зовнішні обставини – батьки й добробут – впливають на сімейне щастя не менше, ніж стосунки подружжя.
8. Я відчуваю, що мало впливаю на те, що відбувається зі мною.
9. Як правило, керівництво виявляється більш ефективним, коли повністю контролює дії підлеглих, а не покладається на їх самостійність.
10. Мої оцінки в школі частіше залежали від випадкових обставин (наприклад, від настрою вчителя), ніж від моїх власних зусиль.
11. Коли я будую плани, то вірю, що зможу здійснити їх.

12. Те, що багатьом здається удачею чи везінням, насправді є результатом довгих цілеспрямованих зусиль.

13. Думаю, що правильний спосіб життя може більше допомогти здоров'ю, ніж лікарі та ліки.

14. Якщо люди не підходять один одному, то як би вони не старалися налагодити сімейне життя, вони не зможуть.

15. Те хороше, що я роблю, зазвичай буває належним чином оцінено іншими.

16. Діти виростають такими, якими їх виховують батьки.

17. Успіх у моїх діях обумовлений моїми власними зусиллями.

18. Я намагаюся не планувати далеко вперед, бо багато залежить від того, як складуться обставини.

19. Мої оцінки в школі більше залежали від моїх знань і підготовленості.

20. У сімейних конфліктах я частіше відчуваю провину за собою, ніж за протилежною стороною.

21. Життя більшості людей залежить від збігу обставин.

22. Я віддаю перевагу такому керівництву, при якому можна самостійно визначати, що та як робити.

23. Думаю, що мій спосіб життя жодною мірою не є причиною моїх хвороб.

24. Як правило, невдалий збіг обставин заважає людям добитися успіху у своїй справі.

25. Врешті-решт за погане управління організацією відповідальні самі люди, які в ній працюють.

26. Я часто відчуваю, що нічого не можу змінити в обставинах, що склалися в сім'ї.

27. Якщо я захочу, то зможу прихилити до себе майже будь-кого.

28. На підростаюче покоління впливає так багато різних обставин, що зусилля батьків щодо їх виховання часто виявляються марними.

29. Те, що зі мною трапляється, – це справа моїх власних рук.

30. Важко зрозуміти, чому керівники діють так, а не інакше.
31. Людина, яка не домоглася успіху в своїй роботі, швидше за все не проявила достатніх зусиль.
32. Частіше я можу добитися від членів моєї сім'ї того, чого хочу.
33. У неприємностях і невдачах, які були в моєму житті, частіше винні інші, ніж я сам.
34. Дитину завжди можна вберегти від простуди, якщо за ним стежити та правильно одягати.
35. У складних обставинах я вважаю за краще почекати, поки проблеми вирішаться самі собою.
36. Успіх є результатом наполегливої роботи та мало залежить від випадку або везіння.
37. Я відчуваю, що від мене більше, ніж від кого б то не було, залежить щастя моєї сім'ї.
38. Мені завжди було важко зрозуміти, чому я подобаюсь одним людям і не подобаюсь іншим.
39. Я завжди віддаю перевагу прийняти рішення та діяти самостійно, а не сподіватися на допомогу інших або долю.
40. На жаль, заслуги людини часто залишаються невизнаними, не дивлячись на всі її старання.
41. У сімейному житті бувають такі ситуації, які неможливо вирішити навіть при найбільшому бажанні.
42. Здібні люди, які не зуміли реалізувати себе, свої здібності, повинні звинувачувати в цьому тільки самих себе.
43. Багато моїх успіхів можливі тільки завдяки допомозі інших людей.
44. Більшість невдач у моєму житті сталося від невміння або ліні та мало залежало від везіння чи невезіння.

Аналіз результатів:

Локус контроль – це характеристика вольової сфери людини, яка відображає її нахил приписувати відповідальність за результати своєї

діяльності зовнішнім силам або власним здібностям і зусиллям. Приписування відповідальності за результати своєї діяльності зовнішнім силам називається екстернальним, або зовнішнім, локусом контролю, а приписування відповідальності власним здібностям і зусиллям – інтернальним, або внутрішнім локусом контролю.

Отже, можливі два полярних типи особистостей залежно від локалізації контролю: екстернальний та інтернальний. Будь-якій людині властива певна позиція на континіумі від екстернального до інтернального типу.

Отриманий у процесі оброблення результатів показник локусу контролю (Іо) розшифровується так:

Величина Іо	Локус контролю
0 – 21	Екстернальний
22 – 44	Інтернальний

У цілому, чим більша величина інтернальності, тим менша екстернальність.

Локус контроль, характерний для людини, є універсальним стосовно будь-яких типів подій і ситуацій, з якими їй доводиться стикатися. Один і той же тип контролю проявляється як у разі невдач, так і в разі успіхів, причому це спостерігається в різних сферах життєдіяльності суб'єкта.

Для певного рівня локусу контролю користуються такими межами шкали інтернальності:

Показник інтернальності (То)	Рівень локусу контролю
0 – 11	Низький рівень інтернальності
12 – 32	Середній рівень інтернальності
33 – 44	Високий рівень інтернальності

При низькому рівні інтернальності люди майже не бачать зв'язку між своїми діями і важливими для них подіями життя. Вони не вважають себе здатними контролювати розвиток таких подій і гадають, що більшість їх є

результатом випадку чи вчинків інших людей. Тому «екстернали» емоційно нестійкі, схильні до неформального спілкування і поведінки, слабо комунікабельні, у них поганий самоконтроль і висока напруженість.

Високий рівень інтернальності відповідає високому рівню суб'єктивного контролю над будь-якими значущими подіями. Люди, які мають такий локус контролю, вважають, що більшість важливих подій у їхньому житті – результат власних дій, що вони можуть ними керувати і відчують відповідальність і за ці події, і за те, як складається їхнє життя в цілому. «Ітернали» з високими показниками суб'єктивного контролю мають емоційну стабільність, вони впertі, рішучі, відрізняються комунікабельністю, значним самоконтролем і стриманістю.

Середній рівень інтернальності властивий більшості людей. Особливості їхнього суб'єктивного контролю можуть дещо змінюватися залежно від того, чи здається людині ситуація складною чи простою, приємною чи неприємною тощо. Хоча їхня поведінка і психологічне почуття відповідальності за неї залежать від конкретних соціальних ситуацій, усе ж можна і в них встановити перевагу того чи іншого локусу контролю.

Отже, суб'єктивний локус контроль пов'язаний з відчуттям людиною своєї сили, відповідальності за те, що відбувається в її житті, із самоповагою, із соціальною зрілістю і самостійністю особистості.

Додаток В

Тези щорічної науково-практичної конференції НУ «Запорізька політехніка»
«Тиждень науки – 2025»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ТИЖДЕНЬ НАУКИ-2025
Факультет соціальних наук

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів, викладачів, науковців, мо-
лодих учених і аспірантів
14–18 квітня 2025 року

Електронне видання на DVD-ROM

Запоріжжя • НУ «Запорізька політехніка» • 2025

УДК [159.9+316+070+364] (06)

T39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Протокол № 10 від 27.05.2025 р.)*

Упорядник: *Тетяна БОРОДУЛЬКІНА* (канд. психол. наук, доцент)

Редакційна колегія:

Вадим ШАЛОМЄЄВ, д-р техн. наук, професор, (відпов. ред.)

Олексій КУЗЬКІН, д-р техн. наук, професор;

Василь ГЛУШКО, канд. техн. наук, доцент;

Євген ПАРАХНЄВИЧ, канд. техн. наук, доцент;

Микола АНТОНОВ, канд. техн. наук, доцент;

Віра САВЧЕНКО, канд. техн. наук, доцент;

Наталія ФУРМАНОВА, канд. техн. наук, доцент;

Микола КАСЬЯН, канд. техн. наук, доцент;

Микола ДЄДКОВ, канд. іст. наук, доцент;

Олена ВАСИЛЬЄВА, д-р екон. наук, професор;

Світлана КОКАРЄВА, канд. наук з фіз. вих. і спорту, доцент;

Юрій ФІЛЕЙ, канд. юр. наук, професор;

Таїсія ГАЙВОРОНСЬКА, канд. філос. наук, доцент;

Наталія ВИСОЦЬКА, в.о. начальника НДЧ;

Наталія САВЧУК, начальник редакційно-видавничого відділу;

Сніжана ВИЧУЖАНІНА, керівник відділу наукової роботи студентів;

Юлія ЧУШКІНА, провідний фахівець відділу наукової роботи студентів

Тетяна БОРОДУЛЬКІНА (канд. психол. наук, доцент)

Олена БАЛУХТІНА (канд. істор. наук, доцент)

Світлана ПАНЧЕНКО (канд. філол. наук, доцент)

T39

Тиждень науки-2025. Факультет соціальних наук. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 14–18 квітня 2025 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2025. – 254 с. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-505-2

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, що проводяться на факультеті соціальних наук Національного університету «Запорізька політехніка». Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців

УДК [159.9+316+070+364] (06)

ISBN 978-617-529-505-2

© Національний університет

«Запорізька політехніка»

(НУ «Запорізька політехніка»), 2025

<i>Вуль С.О., Кузьмін В.В.</i>	
Психологічні наслідки травматичного досвіду в дитинстві	39
<i>Городнича А.Ю.</i>	
Соціально-психологічна адаптація: сутність поняття	41
<i>Гула М.М., Хрустальова М.С.</i>	
Зв'язок темпераменту з проявами тривожності та коливаннями настрою в молодому віці.....	43
<i>Гула М.М., Хрустальова М.С.</i>	
Особливості формування самооцінки у студентів	45
<i>Гурбич А.В., Садикіна А.С.</i>	
Психологічні аспекти подружньої конфліктності: причини, наслідки та методи вирішення	47
<i>Єгорова В.А.</i>	
Феномен інтуїції у різних психологічних школах.....	48
<i>Єманова К.С.</i>	
Взаємозв'язок потребово-мотиваційної сфери жінки з її самосприйняттям та особливостями міжособистісних взаємин	50
<i>Коваль В.О., Круголь О.Д.</i>	
Психологічна стійкість українських підприємців в умовах російсько-української війни	52
<i>Король Д.І.</i> Когнітивні упередження як фактор розвитку та підтримки тривожних розладів і депресії	53
<i>Коротенко К.Л., Крутій К.Л.</i>	
Формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти: ключові чинники	57
<i>Машир В.А.</i>	
Про особливості роботи спортивного психолога	59
<i>Сардак Д.О., Садикіна А.С.</i>	
Вплив комунікаційних стилів на якість сімейних стосунків	61
<i>Скірдова А.Ф.</i>	
Порівняльний аналіз понять «творчість» і «креативність»	63
<i>Слюсар Н.О.</i>	
Акцентуації характеру: психологічний зміст та значення.....	66
<i>Стадник А.Г., Журавльова А.М.</i>	
Професійна компетентність студентів-психологів: зміст і складові	68
<i>Старченко М.Л.</i>	
Структура резилієнтності цивільних в умовах війни (результати емпіричного дослідження).....	70

6. Lijster J. Affected by Anxiety: Age-related characteristics and cognitive biases of anxiety disorders in children and adolescents : PhD thesis / J. Lijster ; Erasmus University Rotterdam. – Rotterdam, 2019. – 220 p.

7. Beck A. T. Cognitive Therapy and The Emotional Disorders / A. T. Beck. – London : Penguin, 1991. – 356 p.

8. Gotlib I. H. Cognition and depression: current status and future directions / I. H. Gotlib, J. Joormann // Annual Review of Clinical Psychology. – 2010. – Vol. 6. – P. 285–312.

9. Кустов А. В. Мислення: психологічні, психопатологічні та психотерапевтичні аспекти : навч. посіб. / А. В. Кустов, Ю. А. Алексєєва. – Суми : Вид-во СумДУ, 2010. – 324 с.

УДК 378.015.3

Коротенко К.Л.¹, Крутій К.Л.²

¹ студ. гр. ПП-М-24 Маріупольського державного університету

² д-р. пед. наук, проф. Маріупольського державного університету

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ

Формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти обумовлене комплексом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, які взаємопов'язані між собою та посилюють або, навпаки, послаблюють мотиваційний потенціал особистості студента. Врахування зазначених чинників є необхідною умовою ефективної організації освітнього процесу у межах професійної підготовки майбутніх фахівців.

Метою цих тез є аналіз сучасних наукових джерел з метою визначення ключових чинників що впливають на формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти.

У сучасних дослідженнях і публікаціях значна увага приділяється висвітленню проблематики мотивації, зокрема питанням формування мотивації досягнення успіху у студентів. Низку робіт присвячено мотивації студентів під час організації освітнього процесу в умовах воєнного стану (О. Піменова, О. Гапончук). Автори визначають чинники, що впливають на розвиток мотивації студентів до навчання. До яких відносять: особистісні якості студента; зміст освітньої програми; практична спрямованість навчання; професійна майстерність викладача; соціальне оточення; матеріально-технічне забезпечення навчального закладу; висока вимогливість студентів до своїх досягнень та загальна атмосфера у групі; система заохочення та стимулювання в закладі освіти [5].

Так, О. Зайцева, на основі теоретико-методологічного аналізу досліджень та публікацій в галузі психології, пропонує модель розвитку мотиваційних чинників метакогнітивної активності студентів закладів вищої освіти, яка побудована на основі двох компонентів: загальні мотиви (мотив влади, мотиви досягнення успіху, мотиви афіліації, академічні мотиви) та спеціальні (професійні) мотиви. Професійні мотиви авторка розглядає у часової транспективі та відносить до них мотиви обрання професії, мотиви навчання в закладі вищої освіти та мотиви професійної діяльності [3].

Дослідники О. Артюшенко, Д. Нечипоренко на основі аналізу наукових джерел виділяють структурні компоненти мотиву досягнення: когнітивний (знання, уміння, вольові якості), емоційно-ціннісний (самооцінка, інтерес, задоволеність результатами власної діяльності) та діяльнісно-поведінковий (пізнавальна активність, практична реалізація індивідуально-психологічних можливостей, самостійні заняття) [1].

Поняття «мотивація» є міждисциплінарним терміном, який представляє інтерес для психології, педагогіки, економіки та менеджменту, психофізіології тощо. З психологічної точки зору мотивацію можна розглядати як систему чинників, які обумовлюють та спрямовують поведінку людини (потреби, мотиви, наміри, цілі, переконання, установки, інтереси, ідеали тощо) [4].

У наукових дослідженнях мотив зазвичай визначається як спонукальний чинник у формуванні мотивації досягнення успіху (Н. Heckhausen, D. McClelland), проте, не існує єдиної загальноприйнятої класифікації з визначенням мотивів [6]. Так, Ю. Вінтюк на основі аналізу переваг та недоліків, труднощів створення існуючих класифікацій мотивів запропонував власний підхід та зробив спробу його реалізації. Його класифікація детально описує основні види мотивів та відображає їх співвідношення. Автор також наголошує на важливості подальших ґрунтовних досліджень пов'язаних з цією проблематикою [2].

Перспективу нашого дослідження вбачаємо у поглибленому вивченні впливу особистісних мотивів студентів, які навчаються на спеціальності «Психологія», на формування у них мотивації досягнення успіху. Такий підхід дозволить деталізувати структуру мотиваційної сфери майбутніх психологів, визначити провідні мотиви, що сприяють успішності їхнього професійного становлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюшенко О. Ф., Нечипоренко Д. Л. Мотив досягнення та теоретичне обґрунтування його структурних компонентів / О.Ф. Артюшенко,

Д.Л. Нечипоренко // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2013. – №5 (38). – С. 25-28.

2. Вінтюк Ю. Обґрунтована класифікація мотивів: труднощі створення та шляхи їхнього подолання / Ю. Вінтюк // Вісник Львівського університету. Філософські науки. – 2008. – Вип. 11. – С.278-287. – URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/ilos/article/viewFile/1044/1078> (дата звернення 05.04.25).

3. Зайцева О. О. Змістовна модель мотиваційних чинників розвитку метакогнітивної активності студентів / О.О. Зайцева // Теорія та практика сучасної психології. – 2018. – №6. – С. 120-124. – URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/6_2018/25.pdf (дата звернення 07.04.25).

4. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Мотивація діяльності людини: Навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях / З.Р. Кісіль, Д.В. Швець. – Одеса: Видавництво ОДУВС. – 2023. – 154 с.

5. Піменова О. О., Гапончук О.М. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану / О.О. Піменова, О.М. Гапончук // Спеціальні та галузеві соціології. – Випуск 47. – 2023. – С. 36-39. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/47-2023/5.pdf> (дата звернення: 20.03.2025 р.).

6. Heckhausen J., Heckhausen H. Motivation and Action. Third Edition. Springer/ – 2018. – 914 p. – URL: <https://nibmehub.com/opac-service/pdf/read/Motivation%20and%20Action-%203rd%20edition-%202018.pdf>

УДК 159.9

Машир В.А.

студ. гр. СН-114м НУ «Запорізька політехніка»

ПРО ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СПОРТИВНОГО ПСИХОЛОГА

Багато хто знає, що сучасний спорт сьогодні – це боротьба не тільки високих технологій, медико-біологічних добавок, сучасних методик фізичної підготовки, а й психологічного протистояння. Як правило, спортсмени, які піднімаються на п'єдестал, або виходять у фінал змагань Олімпійського рівня, на Чемпіонатах Світу чи Європи, достатньо підготовлені фізично та технічно. І важливим елементом стає тактична, стратегічна та психологічна підготовка. Навички, якості спортсмена-переможця, великою мірою набуваються через досвід під час змагальної діяльності, але й можуть напрацьовуватись у процесі роботи зі спеціалістом у галузі спортивної психології. Головне, що практично при рівних навантаженнях фізичної підготовки, корінну роль може відіграти саме психологічна підготовка спортсмена, бо у процесі високого

Додаток Г

Тези міжнародної науково-практичної конференції «Програмадський вектор
університетської освіти у викликах сьогодення»
(Маріупольський державний університет)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПРОГРАМАДСЬКИЙ ВЕКТОР
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ
У ВИКЛИКАХ СЬОГОДЕННЯ**

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**Міжнародної науково-практичної
конференції**

Київ –2025

Маріупольський державний університет

ПРОГРОМАДСЬКИЙ ВЕКТОР УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ У ВИКЛИКАХ СЬОГОДЕННЯ

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної
конференції

Київ - 2025

УДК 37.014.3(477)(082)

Програмадський вектор університетської освіти у викликах сьогодення: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 24 квітня 2025 року / за заг. ред. О.А.Голюк. Маріуполь: МДУ, 2025. 401 с.

Редакційна колегія:

Блашкова О.М., кандидат педагогічних наук, в.о. завідувача кафедри практичної психології Маріупольського державного університету

Голюк О.А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Грошовенко О.П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Деснова І.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології Маріупольського державного університету

Задорожна-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та освіти, декан психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету

Крутій К.Л., доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Мірошніченко В.М., доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Поповська О.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету

Присяжнюк Л.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Хаджинова І.В., старший викладач кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету
Маріупольського державного університету
(протокол № 9 від 16 травня 2025 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2025

© Психолого-педагогічний факультет МДУ, 2025

Канченко К.В. Педагогічні умови реалізації діяльнісного підходу	99
Капшикова С.О., Місюра Л.А. Дитина у світі містечтва: технологія «Balls of happiness» (кульки щастя)	101
Ковальчук О.В., Юздепська І.М. Формування ключових компетентностей молодших школярів засобами діяльнісного підходу	104
Коротенко К.Л. Проблема формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти в реаліях сьогодення	107
Крутий К. Л. Аналіз концепцій уповільненого (своєчасного) та прискореного (раннього) розвитку дітей дошкільного віку	109
Крутий К.Л., Максимчук А.О. Методика діагностики мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами мультиплікації	114
Кубашина А.С. Особливості екологічного впливу на дітей дошкільного віку	117
Лукаш А.О. Ігротехнології як засіб розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку	120
Любимцева Е.О. Адаптація першокласників у контексті реалізації принципу наступності в освітньому процесі	123
Майборода М.О., Ковалько І.Б. Наставництво та інтерактивні методи навчання як чинники розвитку соціальних і професійних компетентностей майбутніх педагогів	125
Мандибура Т.В. Медіаграмотність як компонент професійної компетентності вчителя інформатики: педагогічні та психологічні аспекти	129
Мандра Н.Г. Адаптація закордонних програм соціально-емоційного навчання в закладах дошкільної освіти України	132
Мельник Ю.В. Формування культури спілкування молодших школярів з однолітками у позакласній роботі	135
Микитина В.П. Професійне становлення психолога в умовах громади: роль освітньої та практичної підготовки	137
Міщенко А.С. Використання інноваційних технологій на уроках ЯДС у початковій школі	139
Мозуль І. В. Педагог як агент соціальних змін: виклики й перспективи професійної підготовки	142
Мусієнко К.В. Створення емоційно сприятливого середовища початкової школи	146
Назарова К.І. STREAM-освіта: пізнання довкілля через мистецтво	149
Неділько П.Е. Використання методу проєктів у професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи	152
Омельченко А.І. Правовий вакуум у сфері корпоративної психології як чинник гальмування її розвитку в Україні	154
Онищенко Т.В. Нейроігри як засіб розвитку когнітивних функцій у дітей дошкільного віку	157
Панчук Н.П., Ількова А.О. Впровадження гендерного підходу в процес підготовки майбутніх фахівців	158

Коротенко К.Л.,
здобувачка вищої освіти,
Маріупольський державний університет
Науковий керівник: Крутій К. Л., доктор пед. наук, професор,
професор кафедри дошкільної освіти,
Маріупольський державний університет

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Підвищення якості професійної підготовки студентів є однією з актуальних проблем вищої освіти. Процес підготовки фахівців охоплює створення сприятливих умов для розвитку професійних навичок, особистісних якостей і формування мотиваційної сфери майбутнього працівника. Викладачі закладів вищої освіти вносять зміни у освітньо-професійні програми, спрямовують зміст освіти не лише на формування спеціалізованих знань та навичок (hard skills), але й на розвиток м'яких навичок (soft skills), обирають засоби викладання, що підвищують мотивацію студентів до засвоєння професійних навичок. Тому актуальними є дослідження, що присвячені з'ясуванню чинників, що впливають на підвищення мотивації досягнення успіху у здобувачів вищої освіти.

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження свідчить про те, що успіх людини в будь-якій діяльності залежить не лише від її здібностей та умов довкілля, але й від прагнення досягти поставленої мети, а також від цілеспрямованої та наполегливої праці задля досягнення результату, тобто від рівня мотивації. Намір досягти високих результатів і успіху у своїй справі свідчить про високу мотивацію особистості до досягнень.

Проблему мотивації, зокрема мотивацію досягнення, висвітлено у дослідженнях Х. Хекхаузена, який вважає, що мотивація досягнення є динамічною системою, яка залежить від співвідношення двох компонентів – прагнення до успіху і страх перед невдачею, та передбачає свідоме прагнення людини до успіху та/ або до високих результатів у важливих для неї видах діяльності. Мотивація досягнення виникає, коли особистість стикається із завданням помірної складності: надто легкі або надто складні завдання не стимулюють прагнення до досягнення. На думку автора, мотивацію досягнення пов'язано з особистісною відповідальністю за результати, потребою в самоствердженні та внутрішньою установкою на успіх, а високий рівень мотивації досягнення сприяє активному пошуку можливостей проявити себе, продуктивності у реалізації цілей та готовності приймати виклики [8].

Можна виокремити теоретичні дослідження (О. Гапончук, А. Колчигіна, О. Піменова та ін.), що спрямовані на визначення змісту та диференціацію понять «мотив» та «мотивація» відповідно до їх застосування як термінів, що вживаються у професійній сфері [4, 6].

З'ясуванню методів та прийомів формування мотивації до професійної діяльності у майбутніх педагогів присвячено наукові розвідки О. Браславської та О. Проценко.

Авторки обґрунтовують необхідність формування професійної мотивації як важливої складової фахової підготовки майбутніх педагогів; визначають шляхи формування їхньої професійної мотивації; аналізують чинники, що впливають на формування професійної мотивації фахівців у галузі освіти [1].

У дослідженні Л. Мухіної розкривається зміст дефініцій «мотивація досягнення успіху» та «уникнення невдач» у студентів. Авторка вважає, що мотивацію досягнення орієнтовано на отримання позитивного результату завдяки особистим зусиллям, що характеризуються наполегливістю, вибором складних цілей та прагненням до вдосконалення. Натомість мотивацію уникнення невдач спрямовано на запобігання помилок і невдач. Дослідження показало, що студенти, у яких переважає мотивація досягнення успіху в майбутньому досягають вищих професійних результатів. Успішність професійного становлення студента залежить від створення відповідних умов, розвитку особистісних якостей і наявності правильно сформованої мотивації [5].

Із-поміж робіт, присвячених проблемам формування мотивації досягнення успіху у студентів закладів вищої освіти, можна виокремити дослідження О. Попової [7], яке спрямовано на вивчення проблеми мотивації досягнення успіху та її роль у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів-бакалаврів. Л. Грень висвітлює педагогічні умови формування у студентів вищих технічних закладів освіти спрямованості на успішну професійну діяльність та доводить, що розвиток мотиваційної сфери студентів є основою досягнення успіху в майбутньому [2].

Особливості мотивації досягнень та мотивації уникнення невдач у студентів-психологів I та IV курсів досліджувала О. Дніпрова. Авторкою доведено, що мотиваційні чинники суттєво впливають на прагнення студентів до успіху та конструктивне розв'язання навчальних і професійних завдань. Позитивний досвід подолання труднощів підвищує стійкість до невдач, тоді як невизрілі мотиваційні установки сприяють неефективному подоланню труднощів. Студенти, орієнтовані на досягнення, впевнені в собі й витривалі перед викликами, тоді як здобувачі вищої освіти з мотивацією уникнення невдачі мають низьку потребу в досягненнях, бояться критики та часто відчують невпевненість. Такі студенти схильні уникати складних завдань і робити невдалі професійні вибори. Результати дослідження підкреслюють необхідність педагогічної підтримки для розвитку в студентів адекватної самооцінки та максимальної реалізації їхніх можливостей у професійній сфері [3].

Низку робіт присвячено дослідженню мотивації до навчання студентів в умовах воєнного стану. Так, О. Піменова та О. Гапончук зазначають, що провідними мотиви навчальної діяльності сучасних студентів є пізнавальний, що проявляється в бажанні здобувати нові знання, уміння та навички, а також

професійно-ціннісний, який відображується у прагненні стати висококваліфікованим фахівцем і досягнути успіху у своїй професії.

Науковці вказують також на те, що воєнний стан в Україні впливає на зниження бажання до активної участі в освітньому процесі, та підкреслюють необхідність подальшого ґрунтовного аналізу мотиваційної сфери студентської молоді, чинників і механізмів формування їхньої позитивної навчальної мотивації [6].

Отже, на сучасному етапі досліджуються різні аспекти проблеми формування мотивації досягнення у студентів, проте вони не вичерпують актуальних завдань освіти та потребують подальшої розробки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Браславська О., Проценко О. Методи та прийоми формування мотивації до професійної діяльності у майбутніх педагогів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 2. 2024. С. 36-45. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/306320> (дата звернення: 20.03.2025 р.).
2. Грень Л. М. Педагогічні умови формування у студентів вищих технічних навчальних закладів спрямованості на успішну професійну діяльність (автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти). Харків. 23 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/6d1a0e19-b611-4fe0-ac5f-1ac83e2cf874/content> (дата звернення: 05.04.2025 р.).
3. Дніпрова О. А. Динаміка мотивації досягнення у студентів-психологів. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Психологічні науки*. 2014. № 1 (7) URL: С. 17-21. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2014/1/4.pdf> (дата звернення: 05.04.2025 р.).
4. Колчигіна А. В. Мотивація досягнення: теоретико-методологічний аналіз. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019, № 1, Т. 1. С. 58-61. URL: http://tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2019/part_1/13.pdf (дата звернення: 04.04.2025 р.).
5. Мухіна Л. М. Особливості мотивації досягнення успіху та уникнення невдач у студентському колективі. *Вікова та педагогічна психологія*. Випуск 58. 2024. С. 93-97. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2024/58-2024/16.pdf> (дата звернення: 20.03.2025 р.).
6. Піменова О. О., Гапончук О. М. Мотивація до навчання студентів в умовах воєнного стану. *Спеціальні та галузеві соціології*. Випуск 47. 2023. С. 36-39. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/47-2023/5.pdf> (дата звернення: 20.03.2025 р.).
7. Попова О. Мотивація досягнення успіху та її роль у формуванні професійної компетентності майбутніх інженерів-бакалаврів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024, № 5 (139). С. 334-344. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e636a678-71f0-4a7a-b714-9c7b47c27608/content> (дата звернення: 20.03.2025 р.).
8. Heckhausen J., Heckhausen H. *Motivation and Action*. Third Edition. Springer. URL: <https://nibmehub.com/opac-service/pdf/read/Motivation%20and%20Action-%203rd%20edition-%202018.pdf> (дата звернення: 20.03.2025 р.).